

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διπλωματική Εργασία

«ΟΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Η συμβολή τους στην οικονομία και την κοινωνία, η εξέλιξή τους και κατά πόσο συνδέονται με τα εγχειρήματα της ΚΑΛΟ»

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΡΥΠΑΝΗΣ

Επιβλέπων καθηγητής: ΒΑΣΙΛΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Πάτρα, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Εισαγωγή

Η συνεταιριστική πίστη, στην Ελλάδα, έχει βαθιές ρίζες από το 18ο αιώνα. Στο πέρασμα του χρόνου, εξελίχθηκε, ωρίμασε, δέχτηκε πιέσεις και μετεξελίχθηκε σε ένα πυλώνα του οικονομικού στερεώματος. Η εξέλιξη της σε πιστωτικούς συνεταιρισμούς ήταν μια μορφή δημοκρατικής διαδικασίας με σκοπό την οικονομική ενίσχυση των συνεταιρισμών. Αυτή η συνδρομή των πιστωτικών συνεταιρισμών ώθησε τους συνεταιρισμούς να προοδεύσουν, αυτονομηθούν και τελικά να τονωθούν οι τοπικές οικονομίες και κατ' επέκταση η Εθνική οικονομία. Στο πέρασμα των χρόνων, υπήρξαν πολλές παρεμβάσεις κρατικές. Σκοπός ήταν η υφαρπαγή του πλούτου και έλεγχο των οργάνων των συνεταιρισμών. Μια πρακτική που επιβράδυνε σημαντικά την εξέλιξη των συνεταιρισμών. Τελικά, κατάφεραν οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί να ανεξαρτητοποιηθούν σε σημαντικό βαθμό και να φτάσουν στην σημερινή τους μορφή, τις Συνεταιριστικές Τράπεζες. Το αντικείμενο αυτής της διατριβής είναι, η εξέλιξη των πιστωτικών συνεταιρισμών στο χρόνο, και εάν τόνωσαν τις τοπικές οικονομίες και συνολικά την Εθνική οικονομία.

Η παρούσα διατριβή χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια. Τη βιβλιογραφική επισκόπηση που καθορίζονται οι έννοιες και οι όροι σε θεωρητικό επίπεδο. Στο δεύτερο η μεθοδολογία της διατριβής. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση των πιστωτικών συνεταιρισμών και στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα.

Λέξεις – Κλειδιά

Πιστωτικοί συνεταιρισμοί, συνεταιριστικές τράπεζες, συνεταιριστική πίστη.

ABSTRACT

Cooperative faith in Greece has deep roots from the 18th century. Over time, it evolved, matured, pressured and evolved into a pillar of the financial scene. Its development into credit unions was a form of democratic process aimed at financially strengthening cooperatives. This contribution of the credit unions urged the cooperatives to progress, become autonomous and finally stimulate the local economies and consequently the National economy. Over the years, there have been many state interventions. The purpose was to usurp the wealth and control the bodies of the cooperatives. This practice significantly slowed down the development of cooperatives. Eventually, the credit unions managed to become significantly independent and to reach their current form, the Cooperative Banks. The subject of this dissertation is the evolution of credit unions over time, and whether they stimulated local economies and the national economy as a whole.

The present dissertation is divided into four chapters. The first presents the bibliographic review and defines the concepts and terms at a theoretical level. The second describes the methodology of the dissertation. The third chapter analyzes the credit unions and the fourth chapter displays the conclusions.

Keywords

Credit unions, Cooperative Banks, Cooperative faith

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	3
ABSTRACT	4
Βιβλιογραφική Επισκόπηση	7
2.1 Κοινωνική Οικονομία	7
Ορισμός	7
Στατιστικά Στοιχεία.....	8
2.2 κοινωνικές επιχειρήσεις.....	9
Ορισμός κοινωνικής επιχείρησης	10
2.3 Χρηματοδότηση κοινωνικών επιχειρήσεων.	12
2.4 ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	16
2.5 Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί	17
Ορισμός	17
Λειτουργίες:.....	19
Στατιστικά στοιχεία από άλλες χώρες.....	20
2.6 Ρόλος των συνεταιρισμών.....	21
2.7 Η δημιουργία και εξέλιξη του ελληνικού συνεταιριστικού συστήματος πίστωσης.....	22
Α/ Ποια ήταν η κατάσταση πριν από το 1992.....	22
Β/ Το καθεστώς μετά το 1992: Το νέο νομικό πλαίσιο	24
2.8 Συνεταιριστικές αξίες	28
2.9 Ερευνητικά ερωτήματα	30
3. Η έννοια της μεθόδου και της μεθοδολογίας.....	31
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	31
Εισαγωγή - Ορισμός της έρευνας.....	31

Το είδος της Επιστημονικής Έρευνας που επιλέχθηκε	31
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	32
4.1	32
4.2	34
4.3	38
4.4	40
4.5	41
4.6	42
5. Συμπεράσματα	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	47

Βιβλιογραφική Επισκόπηση.

2.1 Κοινωνική Οικονομία

Ορισμός

Η σύγχρονη οικονομική θεωρία θέτει σαν τρεις βασικούς πυλώνες το οικονομικό στερέωμα: Το κράτος, που αποτελεί τον πρώτο οικονομικό τομέα, την αγορά – ιδιώτες, που αποτελεί τον δεύτερο οικονομικό τομέα, και τέλος, την Κοινωνική Οικονομία που χαρακτηρίζεται ως τρίτος τομέας.

Ο πρώτος τομέας είναι το κράτος, η δημόσια οικονομία και οι φορείς του (Ο.Τ.Α, Ν.Π.Δ.Δ) και παράγει τα δημόσια αγαθά, τα οποία είναι κοινά για όλους τους πολίτες (εθνική άμυνα, μόρφωση, υγεία) και παράγει τον δημόσιο πλούτο. Η ατομική ή συλλογική συμμετοχή καθορίζει τα οφέλη.

Ο δεύτερος τομέας είναι η αγορά. Η αγορά είναι η ιδιωτική πρωτοβουλία που την απαρτίζουν κεφαλαιουχικές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, που σαν σκοπό τους έχουν το κέρδος και παράγουν ιδιωτικό πλούτο. Το όφελος προορίζεται μόνο για τα μέλη της επιχείρησης.

Ο τρίτος τομέας, είναι η κοινωνική οικονομία. Παρατηρούμε ότι ολοένα και περισσότερο λαμβάνονται πρωτοβουλίες από ομάδες ή άτομα οι οποίες απέχουν παρασάγγας από τη δημόσια ή ιδιωτική κερδοσκοπική λογική και προάγουν μια άλλη διάσταση της οικονομίας. Αυτή η διάσταση έχει δημιουργήσει επιχειρήσεις και δράσεις που δεν αποσκοπούν στο οικονομικό όφελος (σαν αυτοσκοπό), αλλά δημιουργούν τα εχέγγυα για ισονομία και ίσες ευκαιρίες, σε ευάλωτα, αναξιοπαθόντα άτομα ή ομάδες, προσπαθώντας να αμβλύνουν τις όποιες ανισότητες. Η οικονομία αυτή δεν προσβλέπει στο ατομικό ή οικονομικό όφελος αλλά σπάζοντας τα στερεότυπα, δημιουργεί υπερατομικές και υπεροικογενειακές οργανώσεις με σκοπό τους το «κοινό καλό» (Τ. Νικολόπουλος, Δ Καπογιάννης, 2012). Το όφελος είναι η μεγιστοποίηση του κοινωνικού, περιβαλλοντικού και πολιτιστικού αντίκτυπου για όλα τα μέλη αλλά και συλλογικά, δηλαδή για όλους, χωρίς το περιθώριο του αποκλεισμού.

Στην βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει ένα όρος καθολικά αποδεκτός ορισμός της κοινωνικής οικονομίας. Παρατηρούμε ότι ο όρος «τρίτος τομέας» είναι αποδεκτός από τους θιασώτες των θεωρητικών προσεγγίσεων (Moulaert and Ailenei, 2005 και Αδάμ, 2010).

Στην Ελλάδα από τις αρχές του 20ου αιώνα ανιχνεύονται προσπάθειες για τη δημιουργία συνεταιρισμών κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, όπως ο συνεταιρισμός Αμπελακίων που αποτελείται από 22 χωριά και 6.000 μέλη με ίση συμμετοχή, η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών της Νάξου που ιδρύθηκε το 1926 αποτελούμενη από μικροπαραγωγούς που παρήγαγαν τυρί και σκοπό τους είχαν να συνασπίσουν όλους τους μικρούς παραγωγούς έναντι των μεγάλων.

Στη μεταπολεμική Ελλάδα, οι συνεταιριστικοί συνεταιρισμοί συνέχισαν να έχουν ενεργή δράση. Λόγω της βαθμιαίας μεταβολής της οικονομίας της Ελλάδας σε πιο καταναλωτικά μοντέλα η σημασία των συνεταιρισμών χαλάρωσε. Η συνδεδεμένη με τον συνεταιρισμό έντονη νομοθετική δραστηριότητα του περασμένου αιώνα (1.176 νομοσχέδια ψηφίστηκαν μεταξύ 1915 και 1994) συνέβαλε στον κατακερματισμό της κοινωνικής οικονομίας και την επιβράδυνση της ανάπτυξης της (Lambropoulou - Demetriadou, 1995, Tsobanoglou, 2012).

Τα τελευταία χρόνια, έχουν αναπτυχθεί πολλοί σύγχρονοι συνεταιρισμοί και κολεκτίβες της αλληλέγγυας – συνεργατικής οικονομίας που είναι προσανατολισμένοι στο ευρύτερο κοινό (υγεία, εκπαίδευση, διατροφή, κοινωνική πρόνοια κτλ.) χωρίς να λαμβάνουν επιχορηγήσεις από ιδιωτικούς ή δημόσιους οργανισμούς· ωστόσο, κάποιοι από αυτούς λαμβάνουν επιχορηγήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολλοί αγροτικοί συνεταιρισμοί συνεχίζουν να λειτουργούν χωρίς όμως να αντιπροσωπεύουν ένα μεγάλο τμήμα της αγροτικής παραγωγής.

Στατιστικά Στοιχεία

Τα παρακάτω συγκεντρωτικά στοιχεία επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία είναι εξαιρετικά σημαντική τόσο όσον αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό όσο και από την οικονομική σκοπιά. Είναι όμως αδήριτη ανάγκη τόσο από τους κοινωνικούς φορείς όσο και από τους φορείς χάραξης της πολιτικής αυτή η πραγματικότητα να λαμβάνεται υπόψη.

Η ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία πιο συγκεκριμένα παρέχει:

άνω των 13,6 εκατομμυρίων αμειβόμενων θέσεων εργασίας στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, που ισοδυναμεί με το 6,3% περίπου του ενεργού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης

απασχόληση του εργατικού δυναμικού (πάνω από 19,1 εκατομμύρια ατόμων), είτε αμειβομένων είτε μη,

πάνω από 82.800.000 εθελοντές

πάνω από 232 εκατομμύρια συμμετεχόντων σε συνεταιρισμούς, ταμεία αλληλασφάλισης και σε συναφείς φορείς,

άνω των 2,8 εκατομμυρίων φορέων και επιχειρήσεων.

Η γενική εικόνα παρουσιάζει ποικιλία ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και ενώ ο τρίτος τομέας περιλαμβάνει περίπου το 9% με 10% του ενεργού πληθυσμού σε χώρες όπως η Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Ιταλία, οι Κάτω Χώρες, καθώς και τα νέα κράτη-μέλη της ΕΕ όπως η Κύπρος, η Ρουμανία, η Σλοβενία, η Λιθουανία, η Μάλτα, η Σλοβακία και η Κροατία, η κοινωνική οικονομία δεν σημειώνει μεγάλη ανάπτυξη και απασχολεί του ενεργού πληθυσμού (κάτω από το 2%).

Τέλος, μπορούμε να εξάγουμε ένα συμπέρασμα που αφορά την εξέλιξη του εργατικού δυναμικού του τρίτου τομέα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Το εργατικό δυναμικό της κοινωνικής οικονομίας αποδείχθηκε ανθεκτικό κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, αφού σημείωσε μικρή μείωση από 6,5% σε 6,3% του συνολικού ευρωπαϊκού αμειβόμενου εργατικού δυναμικού, και από 14,1 εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε 13,6 εκατομμύρια. Η συρρίκνωση του αμειβόμενου εργατικού δυναμικού είναι μεγαλύτερη σε συνεταιρισμούς και συναφείς μορφές σε σύγκριση με τις ενώσεις, τα ιδρύματα και άλλες συναφείς μορφές. (Πρόσφατες Εξελίξεις της κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Συνοπτική παρουσίαση)

2.2 κοινωνικές επιχειρήσεις

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες θεωρούνται Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί, χαρακτηρίζονται από την ελεύθερη προαίρεση εγγραφής μελών και θέτουν στόχους που γενικότερα θεωρούνται ότι βρίσκονται εντός του κοινοτικού ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή συμφέροντος.

Επομένως, οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι αυτές που με άμεσο τρόπο σχετίζονται με την παραγωγή ή και την πώληση αγαθών και υπηρεσιών και έχουν διττό στόχο:

α. τη δημιουργία εισοδήματος και

β. την υλοποίηση κοινωνικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών σκοπών (Daya, 2014, σ. 120-121).

Έτσι λοιπόν, με βάση τα ως άνω χαρακτηριστικά της κοινωνικής επιχείρησης, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι θεμελιώδες γνώρισμά της είναι η επιδίωξη και η πραγμάτωση του κοινού συμφέροντος και του κοινού καλού. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της χρήσης μεθόδων και επιχειρηματικών αρχών και της δύναμης της αγοράς προκειμένου να προωθηθούν και να επιτευχθούν κοινωνικοί, περιβαλλοντικοί και ανθρωπιστικοί σκοποί.

Επομένως, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, είναι εκείνες οι επιχειρήσεις που συστήνονται και αναλαμβάνουν δράση για να επιλύσουν κοινωνικά προβλήματα (επίκαιρα ή χρόνια), να αναβαθμίσουν την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων που διαβιούν στις τοπικές κοινότητες, καθώς επίσης, φροντίζουν λαμβάνοντας μέτρα και για την προστασία το περιβάλλοντος. Τα έσοδά τους προέρχονται από την πώληση είτε προϊόντων είτε υπηρεσιών στην ανοικτή αγορά και επανεπενδύουν τα έσοδα που προσπορίζουν στην εν λόγω επιχείρηση ή στην τοπική κοινότητα. Επομένως, από τα κέρδη των κοινωνικών επιχειρήσεων προσφέρονται οφέλη στην κοινωνία.

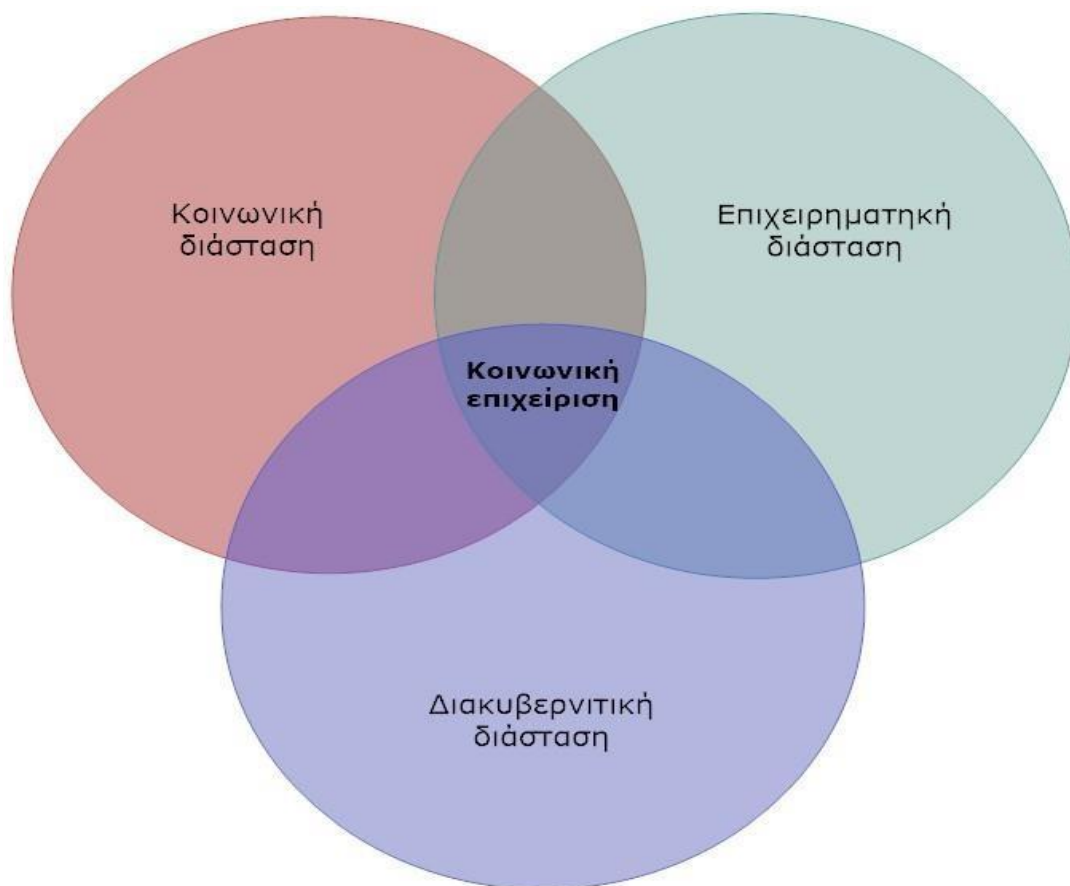
Ορισμός κοινωνικής επιχείρησης

Δεν υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για την κοινωνική επιχείρηση, αν και οι διαφοροποιήσεις εστιάζονται στην έμφαση που δίνεται σε κάθε ορισμό παρά στην ίδια την ουσία της έννοιας. (Smallbone et al., 2001)

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ η κοινωνική επιχείρηση ορίζεται ως: «Οποιαδήποτε ιδιωτική δραστηριότητα που συνδέεται με το δημόσιο συμφέρον, οργανώνεται με επιχειρηματική στρατηγική και ο κύριος σκοπός της δεν είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους αλλά η πραγματοποίηση συγκεκριμένων οικονομικών και κοινωνικών στόχων, και η οποία έχει τη δυνατότητα να εισάγει καινοτόμες λύσεις στα προβλήματα του κοινωνικού αποκλεισμού και της ανεργίας». (ΟΟΣΑ, 1999)

Άλλος ένας ορισμός των κοινωνικών επιχειρήσεων με βάση την κοινωνική οικονομία τονίζεται η αποστολή αυτών των επιχειρήσεων και ο στόχος δημιουργίας οφέλους είτε για τα μέλη τους είτε για το μεγαλύτερο σύνολο και όχι για δημιουργία κέρδους από τους επενδυτές. Αυτός ο ορισμός υπογραμμίζει επίσης τον δημοκρατικό τρόπο λήψης αποφάσεων και την προτεραιότητα των ανθρώπων και των εργαζομένων έναντι του κεφαλαίου κατά την κατανομή εισοδήματος. (Nyssens, 2006)

Διάγραμμα 1: Οι τρεις οπτικές μιας κοινωνικής επιχείρησης

Πηγή: A map of social enterprises and their eco-systems in Europe Synthesis Report 2015

Η επιχειρηματική πλευρά, δηλαδή η δέσμευση σε αποκλειστικά οικονομική δραστηριότητα, που διαφοροποιεί τις κοινωνικές επιχειρήσεις από κλασσικές μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, επιδιώκει έναν κοινωνικό στόχο και δημιουργώντας κάποια μορφή αυτοχρηματοδότησης, χωρίς να ασκεί εμπορική δραστηριότητα.

Η κοινωνική οπτική, είναι πρωταρχικός και ξεκάθαρος κοινωνικός σκοπός, που διακρίνει τις κοινωνικές επιχειρήσεις από τις παραδοσιακές (κερδοσκοπικές) επιχειρήσεις.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της δομής διοίκησης μιας κοινωνικής επιχείρησης είναι η οργανωτική αυτονομία, η δημοκρατική ή συμμετοχική όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων και θέτει περιορισμούς στη διανομή κερδών ή περιουσιακών στοιχείων. Η διάσταση της διοίκησης είναι αυτή που διακρίνει την κοινωνική επιχείρηση από τους κλασσικούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ή τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας.

Ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό μιας κοινωνικής επιχείρησης είναι ο πολυδιάστατος χαρακτήρας της και μάλιστα έχει και τις τρεις διαστάσεις σύγχρονως.

Σήμερα μεσούσης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, υπάρχουν πάνω από 1.000 κοινωνικές επιχειρήσεις, που οι περισσότερες από αυτές έχουν τη μορφή συνεταιρισμών. Σύμφωνα με την πρόσφατη έρευνα του Thomson Reuters Foundation, η Ελλάδα κατέχει μόλις την 39η θέση, ενώ οι ΗΠΑ θεωρούνται το ιδανικό κράτος για κοινωνική επιχειρηματικότητα, με τον Καναδά και τη Βρετανία να ακολουθούν. (<https://www.fortunegreece.com/article/i-kinonikes-epichirisis-stin-ellada-ke-thermokiRio-tou-impact-hub/>). Βέβαια, η Ελληνική πραγματικότητα, απέχει πολύ από τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές, και σε αυτό συνέβαλε καθοριστικά η πρόσφατη οικονομική κρίση και η εν γένει οικονομική δυσχέρεια (μνημόνια, ανεργία) που καθόρισαν σε σημαντικό βαθμό την βραδυπορία της εξέλιξης της Ελλάδος στο κομμάτι αυτό. Να τονιστεί δε πως η όλη οικονομική κατάσταση, προέβαλε κοινωνικά προβλήματα, το οποία μέσω των υπαρχόντων αλλά και με τη δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων προσπάθησαν να αμβλύνουν και τελικά να προσπαθήσουν να αντιμετωπίσουν αυτή την κατάσταση.

2.3 Χρηματοδότηση κοινωνικών επιχειρήσεων.

Μια κοινωνική επιχείρηση όπως μια κλασική, έχει ανάγκη την χρηματοδότηση, για να λειτουργήσει (κάλυψη πάγιων και τρεχουσών υποχρεώσεων) και να επενδύσει (ευκαιρίες, νέες ιδέες). Μια εύρωστη οικονομικά επιχείρηση, με επάρκεια χρημάτων στο ταμείο της, με επαρκείς Α΄ ύλες στις αποθήκες της και με τους προμηθευτές της πληρωμένους, δεν χρειάζεται ίσως χρηματοδότηση για κάλυψη υποχρεώσεων, αλλά ο κανόνας ορίζει το ακριβώς αντίθετο. Πρακτικά, κάθε επιχείρηση, αναζητά χρηματοδότηση με τους πλέον ευεργετικούς όρους (χαμηλότοκο δάνειο, μεγάλη περίοδο εξόφλησης, χωρίς ρήτρες ή προσημειώσεις).

Οι μορφές χρηματοδότησης μιας κλασικής με μια κοινωνική επιχείρηση είναι σχεδόν οι ίδιες. Συγκεκριμένα έχουμε:

- Ίδια κεφάλαια
- Χρηματοδότηση από το κοινό (crowdfunding)
- Δανεισμός
- ΕΣΠΑ
- Δωρεές
- Κρατική χρηματοδότηση
- Με συνεταιριστικές τράπεζες ή ανεξάρτητο ταμείο επιχορηγήσεων.

Άτομα που ενώνουν τα οράματα, τις ιδέες και τα κεφάλαια τους, δημιουργούν μια επιχείρηση που ασχολείται με την παραγωγή, τη διανομή, την πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών και δραστηριοποιείται σε έναν κλάδο (π.χ. συνεταιρισμός αγροτικών προϊόντων).

Το Crowdfunding αποτελεί μια μέθοδος άντλησης κεφαλαίων μέσω της συνδρομής προσπάθειας φίλων, οικογενειών, πελατών και μεμονωμένων επενδυτών. Αυτή η μέθοδος εντάσσεται στη ομαδική προσπάθεια μιας μεγάλης μερίδας ατόμων - βασικά

μέσω των κοινωνικών δικτύων και εξειδικευμένων πλατφορμών – που αξιοποιούν τα δίκτυά τους για μεγαλύτερη εμβέλεια και έκθεση.

Το crowdfunding είναι το αντίθετο της κύριας προσέγγισης για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Η άντληση κεφαλαίων για να ξεκινήσει μια νέα επιχείρηση ή ένα νέο προϊόν, θα πρέπει να πάρει το επιχειρηματικό σχέδιο και στη συνέχεια να προσανατολιστεί σε ένα συγκεκριμένο κύκλο επενδυτών. Οι πηγές χρηματοδότησης είναι τράπεζες, business angels και εταιρείες επιχειρηματικών κεφαλαίων, και έτσι περιορίζουν σημαντικά τις επιλογές τους σε λίγους πιθανούς επενδυτές.

Οι πλατφόρμες crowdfunding, από την μια προσφέρουν μια ενιαία πλατφόρμα για να σχεδιάσει, να παρουσιάσει και να προσφέρει κάποιος την ιδέα του στο κοινό, παραλείποντας το παραδοσιακό μοντέλο. Ως εκ τούτου, θα αφιερώσει μήνες στο προσωπικό του δίκτυο, αξιολογώντας πιθανούς επενδυτές και αφιερώνοντας χρόνο και χρήματά για να πετύχει την χρηματοδότηση.

(<http://www.excelixi.org/knowledge-base/entrepreneurship/crowdfunding>)

Ο δανεισμός μπορεί να γίνει από εμπορική τράπεζα ή από συνεταιριστική. Τα προγράμματα όπως και οι όροι ποικίλουν:

- Τα εταιρικά ομολογιακά δάνεια είναι μία εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης των επιχειρήσεων σε αντίθεση με τον απευθείας τραπεζικό δανεισμό και την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου.
- Το κοινοπρακτικό δάνειο αναφέρεται στη χρηματοδότηση μίας επιχείρησης από δύο ή περισσότερα πιστωτικά ιδρύματα, που αναλαμβάνουν συγκεκριμένο ποσοστό της χρηματοδότησης, κυρίως για να καλύψουν επενδύσεις και ανάγκες σε κεφάλαια κίνησης μονιμότερου χαρακτήρα.
- Τα δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου για κτιριακές εγκαταστάσεις αφορούν την αγορά νέου ακινήτου, ή τη μεταφορά της επιχείρησης, ή την επέκταση ή την ανακαίνιση των υπαρχόντων εγκαταστάσεών της.
- Τα δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου για εξοπλισμό, αφορούν την ανανέωση του εξοπλισμού μιας επιχείρησης.
- Δάνεια για κεφάλαιο κίνησης μονιμότερου χαρακτήρα
- Υπάρχουν και τα δάνεια που χορηγούνται για την κάλυψη έκτακτων αναγκών της επιχείρησης και για να ενισχύσουν της ρευστότητάς της
- Το Leasing περιλαμβάνει:

Την επαγγελματική στέγη, τον εξοπλισμό για έργα Α.Π.Ε. (Φ/Β, αιολικά κ.λπ.), τα μηχανήματα παραγωγής, τα αυτοκίνητα (φορτηγά ή επιβατικά), τον εξοπλισμό γραφείου, τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, και λοιπό εξοπλισμό.

(<https://www.nbg.gr/el/corporate/long-term-lending/solutions/leasing>)

Η χρηματοδότηση μέσω ΕΣΠΑ, καλύπτει παλαιές και νεοϊδρυθείσες ΚΟΙΝΣΕΠ. Πρόκειται για προγράμματα επιδότησης και καλύπτουν πολλούς τομείς όπως:

Το μισθολογικό κόστος νέας θέσης εργασίας, συμπεριλαμβανομένων και των μελών της συνεταιριστικής επιχείρησης

Την προμήθεια και την εγκατάσταση καινούργιου εξοπλισμού

Τις δαπάνες διασφάλισης της ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών

Τις απαραίτητες υπηρεσίες για τη θέση προκειμένου να εφαρμοστεί το επιχειρηματικό σχέδιο.

(<https://www.localbusiness.gr/programmata-epidotisis-gia-koinsep/>)

(<https://koinsep.org/tag/%CF%87%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7/>)

Μια άλλη συνήθης μορφή χρηματοδότησης σε πολλά εγχειρήματα ΚΑΟ είναι οι δωρεές. Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικά ευαισθητοποιημένες ομάδες ατόμων συμβάλουν σε πολλές δράσεις με την οικονομική συνεισφορά τους. Επίσης, πολλές επιχειρήσεις (του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας) με κοινωνικό στίγμα και περιβαλλοντικές ευαισθησίες παρέχουν πόρους και υλικά αγαθά (τελικά προϊόντα ή μερικώς επεξεργασμένα) με τη μορφή χορηγιών ή δωρεών. Οι αποδέκτες επιχειρήσεις είναι ζημιόγones ή δεν αποφέρουν καθόλου κέρδη και η επιβίωσή τους έγκειται μόνο στις δωρεές.

Το άρθρο 5 του νόμου 4430/2016 αναφέρετε στον τρόπο που χρηματοδοτούνται οι φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας, δηλαδή οι ΚΟΙΝΣΕΠ. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας και το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης. Προβλέπεται, αντίστοιχα, στο ίδιο άρθρο και η δυνατότητα ένταξης σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, καθώς και σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού για τη στήριξη της εργασίας.

(<https://www.e-nomothesia.gr/law-news/demosieutheke-phek-nomos-4430-2016.html>)

Το Άρθρο 9 αναφέρετε σε χρηματοδοτικά εργαλεία για την εξεύρεση πρόσθετων πόρων, συγκεκριμένα:

Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ Α.Ε.). Αφορά τις ΚΟΙΝΣΕΠ και ΚΟΙΣΠΕ αλλά, σύμφωνα με το Άρθρο 14, παρ. 1, εδάφιο β, και τους λοιπούς φορείς κοινωνικής οικονομίας που έχουν εγγραφεί στο Μητρώο. Το ΕΤΕΑΝ

Α.Ε. συστάθηκε με το Νόμο 3912/2011, ως καθολικό διάδοχο σχήμα του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΙΜΕ Α.Ε.), μία ανώνυμη εταιρία του Ελληνικού Δημοσίου που ιδρύθηκε το 2003 με σκοπό να διευκολύνει την πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην χρηματοπιστωτική αγορά. Γενικότερα, το ΕΤΕΑΝ Α.Ε. δραστηριοποιείται στο πεδίο της χρηματοδότησης και αποτελεί συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στην επιχείρηση και την τράπεζα, αναλαμβάνοντας εκείνο το μέρος του επιχειρηματικού κίνδυνου της μικρομεσαίας επιχείρησης που δεν αναλαμβάνει η τράπεζα. Ο συμπληρωματικός αυτός ρόλος την καθιερώνει ως θεσμό αναφοράς για την ανάπτυξη της μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας. Δεδομένου του μικρού μεγέθους των φορέων κοινωνικής οικονομίας, ο ρόλος του ΕΤΕΑΝ είναι σημαντικός στην ανάληψη του ρίσκου αυτού.

(<http://www.etean.com.gr/PublicPages/Identity.aspx>)

Η Κοινωνική Οικονομία «Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή ταξινόμηση των τομέων που παρουσιάζουν οικονομική δραστηριότητα, οι συνεταιρισμοί αποτελούν συστατικό στοιχείο της Κοινωνικής Οικονομίας. Ιδρύονται και λειτουργούν για να εξυπηρετούν τα μέλη τους αλλά και τρίτους, με κανόνες διαφορετικούς από εκείνους των συμβατικών επιχειρήσεων. Αξιοποιούν πρωτίστως τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τη συνεργασία, χρησιμοποιώντας το κεφάλαιο μόνο ως μέσο για την επίτευξη αυτών των πλεονεκτημάτων.»

((ΙΣΕΜ - Κ. Παπαγεωργίου - Ο. Κλήμη - Καμινάρη – Γ. Αλεξόπουλος, 2008)

Οι συνεταιριστικές τράπεζες αποτελούν τις συντονισμένες ενέργειες των τοπικών τοπικών κοινωνιών, στην επικράτεια της χώρας. βασικός στόχος της λειτουργίας τους είναι η παροχή βοήθεια στους κατά τόπους παραγωγούς αγροτικών προϊόντων και στους επαγγελματίες γενικότερα.

Με βάση την Ελληνική Νομοθεσία (Ν.4261/2014) παροχή χρηματοδότησης μπορούν να προσφέρουν μόνο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Οι Heiko Hesse and Martin Čihák (2006) στο άρθρο τους “Cooperative Banks and Financial Stability” επεσήμαναν ότι οι Συνεταιριστικές Τράπεζες τόσο σε ανεπτυγμένες όσο και σε αναδυόμενες οικονομίες πραγματοποιούν υψηλότερα z-scores σε σύγκριση με τις εμπορικές τράπεζες, γεγονός που υποδεικνύει την ύπαρξη μεγαλύτερης σταθερότητας στις πρώτες. (Το z-score είναι ένα μέτρο που δηλώνει την ευρωστία και τη φερεγγυότητα μίας τράπεζας. Υπολογίζεται από τον τύπο $z = (\kappa + \mu) / \sigma$, όπου κ είναι ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το ενεργητικό, μ είναι ο δείκτης ROA και σ είναι η τυπική απόκλιση του ROA. Υψηλές τιμές του z συνεπάγονται μικρότερος κίνδυνος αφερεγγυότητας).

Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται στη μικρότερη διακύμανση των κερδών των Συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων, η οποία αντισταθμίζει τη χαμηλότερη επίδοσή τους (στο δείγμα) όσον αφορά τα κέρδη και την κεφαλαιοποίηση. Η μικρότερη αυτή μεταβλητότητα, σύμφωνα με τους συγγραφείς, απορρέει από τη

φιλοσοφία που διακρίνει το συγκεκριμένο είδος πιστωτικών ιδρυμάτων: Οι τράπεζες αυτές σε κανονικές περιόδους επιστρέφουν ένα μέρος των κερδών τους στα μέλη τους με τη μορφή υπεραξίας αυξάνοντας έτσι το καταναλωτικό πλεόνασμα των συνεταιριστών. Και αυτό διότι πρωταρχική προτεραιότητα τους δεν αποτελεί η μεγιστοποίηση του κέρδους, όπως συμβαίνει με τις εμπορικές. Αντίθετα, συμπιέζουν όσο είναι δυνατό το spread τους προσφέροντας υψηλά επιτόκια καταθέσεων και χαμηλά χορηγήσεων σε σχέση με την αγορά. Μάλιστα, το γεγονός αυτό επιβεβαιώνουν ως ένα βαθμό και οι συγγραφείς. Συγκεκριμένα, υπολόγισαν, ότι στο δείγμα τους δεν υπήρχε μεν σημαντική διαφορά στα καταθετικά επιτόκια, αλλά η απόκλιση στα επιτόκια χορηγήσεων ήταν της τάξης του 2,8%. Ταυτόχρονα όμως, σε περιόδους κρίσεων έχουν τη δυνατότητα να αποσπάσουν ή έστω να περιορίσουν αυτό το πλεόνασμα απορροφώντας με αυτόν τον τρόπο τις όποιες οικονομικές δυσπραγίες. Κάτι τέτοιο πιθανόν να αντανακλά και τους μηχανισμούς αμοιβαίας υποστήριξης (δίκτυα), που ομάδες Συνεταιριστικών έχουν αναπτύξει.

2.4 ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Ο «Συνεταιρισμός» σχετίζεται άμεσα με τον ευρύτερο όρο «Συνεργατισμός» και πιο συγκεκριμένα λαμβάνει μια πιο ειδική μορφή του πιο πάνω όρου. Ως βασικό σημείο αναφοράς του Συνεργατισμού είναι ο συνεταιρισμός με την γενική έννοια του όρου ή την συνεταιριστική επιχείρηση. Ο συνεταιρισμός δηλαδή αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο που εμφανίζεται συγχρόνως και παράλληλα με τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Με άλλα λόγια, άρχισε να αναπτύσσεται ταυτόχρονα με τον καπιταλισμό, όπου ο τελευταίος λόγω των νέων υλικών συνθηκών που επέφερε, κατέστησε τον συνεταιρισμό αναγκαίο στην κοινωνία.

Πιο συγκεκριμένα, επειδή ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής έχει ως αποτέλεσμα την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης αλλά και των άλλων εργαζομένων και τελικά αποδεικνύεται πιο σκληρή και απάνθρωπη, τότε προκύπτει ως λογική και κοινωνική αναγκαιότητα η σύσταση – ίδρυση μιας συλλογικής εθελοντικής οικονομικής οργάνωσης των εργαζομένων τόσο στις αστικές περιοχές, όσο και στην ύπαιθρο, η οποία οργάνωση εδράζεται στην αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια των συμμετεχόντων και έχει σκοπό την υπεράσπιση των συμφερόντων τους. Ο συνεταιρισμός διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο, αφού αναδεικνύεται σε ένα όργανο πάλης προκειμένου να επιτευχθούν οι επαγγελματικές και οι πολιτιστικές διεκδικήσεις - αξιώσεις των εργαζομένων. Ο συνεταιρισμός οικοδομεί εκείνες τις συνθήκες προκειμένου οι εργαζόμενοι να πετύχουν τη δημιουργία κλίματος συνεργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ τους και εντέλει αυτό θα έχει σαν απότοκο την

ανάπτυξη και κορύφωση της αγωνιστικότητάς τους και γενικότερα την καλλιέργεια της συνείδησης των διεκδικήσεων και των αγώνων τους .

Το συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα εμφανίζεται και αναπτύσσεται στις αγροτικές περιοχές και γι' αυτό οι πρώτοι συνεταιρισμοί είναι αγροτικοί. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αναλαμβάνουν να παίξουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο όσον αφορά στην ανάπτυξη της αγροτικής Οικονομίας, καθώς επίσης και στην βελτίωση των συνθηκών των αγροτικών πληθυσμών. Ο θεσμός αυτός κάνει την εμφάνισή του στις αρχές του 20ου αιώνα και η ανάπτυξή του γίνεται με αργούς ρυθμούς. Το αποτέλεσμα ήταν ότι μπόρεσε να διεισδύσει στις παραδοσιακές δομές της καπιταλιστικής παραγωγής και των σχέσεων που όριζε αυτή, και εν γένει στην αγροτική Οικονομία. Αυτή, λοιπόν, η νέα πραγματικότητα συντέλεσε στην εξέλιξη της ελληνικής πραγματικότητας σε οικονομικό αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Ο συνεταιρισμός έως εκείνη την χρονική φάση δεν είχε βρει τις κατάλληλες συνθήκες και δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για να κάνει την εμφάνισή του και να οδηγηθεί στην ανάπτυξη, αν και ανιχνεύονται κάποιες προσπάθειες προς το τέλος του 18ου αιώνα και σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα.

2.5 Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί

Ορισμός

Η λέξη «συνεταιρισμός» αντιστοιχεί στην λατινική λέξη «cooperatio» που σημαίνει συνεργασία. Ως έννοια συχνά ταυτίζεται με αυτήν του «συνεργατισμού», καθώς πολλοί είναι αυτοί που συγγέουν τις δύο αυτές έννοιες, τις θεωρούν συνώνυμες και ότι έχουν ίδιο περιεχόμενο. Γενικότερα, η ιδέα της συνεργασίας αποτελεί χαρακτηριστικό του ανθρώπινου πολιτισμού, το οποίο αποβλέπει στη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των ανθρώπων, και ιδίως σε αυτούς που ζουν σε αγροτικές περιοχές. Ο όρος «συνεργατισμός» υποδηλώνει με αόριστο τρόπο μια μορφή άμεσης ή έμμεσης συνεργασίας ανάμεσα σε πολλά άτομα, συνεργασία που έχει θέσει κάποιο κοινό στόχο, και που τα μέλη που συνεργάζονται το πραγματοποιούν προγραμματισμένα απασχολούμενοι είτε σε μια είτε σε περισσότερες συναφείς παραγωγικές διαδικασίες, μέσα από τη χρήση κοινών δομών (Αβδελίδης, 1981). Υπό την έννοια αυτή, τα άτομα αναπτύσσουν πάντοτε μία μορφή συνεργασίας από τη στιγμή που συνειδητοποιούν και λόγω των αναγκών που καλούνται να καλύψουν συμμετέχουν σε συλλογικούς, δηλαδή σε κοινωνικούς σχηματισμούς, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι η συνεργασία ήταν προϊόν ελεύθερης συναπόφασης και ότι προωθούσε και εξυπηρετούσε κοινά

συμφέροντα (Λάμπρος, 1999). Η ιδέα και η αξία της αρχής του «συνεταιρίζεσθαι» ανάγει τις ρίζες της στην παλαιότερη αρχή η «ισχύς εν τη ενώσει», αφού το άτομο ως μέλος μιας ομάδας που τα μέλη της διαθέτουν κοινά χαρακτηριστικά, συνειδητοποίησε από παλαιότερες εποχές ότι διαθέτει μεγαλύτερη ισχύ εντασσόμενο σε μία ομάδα που έθετε ως στόχο την υλοποίηση κοινών επιδιώξεων παρά ως μεμονωμένη μονάδα.

Ο Γερμανός θεωρητικός Robert Hettlage (1997) υποστηρίζει ότι «ο συνεργατισμός είναι μια ευρύτερη έννοια η οποία εναρμονίζεται με πολύπλευρες θεωρίες και πρακτικές, σε σχέση πάντα με τη συνεταιριστική ιδέα και τη συνεταιριστική ουσία». Σύμφωνα με τον Κλήμη (1980), «ο συνεργατισμός αποτελεί ένα οικονομικοκοινωνικό σύστημα, ένα σύνολο από πεποιθήσεις, αρχές, κατευθύνσεις και τρόπους ενέργειας στον οικονομικοκοινωνικό τομέα, που αν εφαρμοστούν σωστά, τόσο σε έκταση, όσο και σε βάθος, τότε θα δοθεί η δυνατότητα και κατ' επέκταση θα μπορέσει ο άνθρωπος ή καλύτερα ολόκληρη η ανθρωπότητα να ζήσει πολύ καλύτερα». Ο Γραμματόπουλος (1961) δίνει μια διάσταση στην έννοια του συνεργατισμού περισσότερο «ταξική», αφού υποστηρίζει ότι «ο σύγχρονος συνεργατισμός υπήρξε προϊόν του κεφαλαιοκρατισμού και προέκυψε από αντίδραση κατά των αδικιών, υπερβολών και καταχρήσεων του συστήματος αυτού σε βάρος των ασθενέστερων λαϊκών τάξεων καθώς και κατά της αναρχίας και αρρυθμίας, και που προκαλεί πλούτο στην οικονομία, δηλαδή στην παραγωγή, στην κατανάλωση, στις σχέσεις μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών».

Ο Ν.602/1915 θεσπίστηκε και ήταν ο πρώτος νόμος του Ελληνικού κράτους βάσει του οποίου καθορίζονταν οι κανόνες λειτουργίας των συνεταιρισμών και κατ' επέκταση των αγροτικών συνεταιρισμών. Πάμπολλες φορές, ο συγκεκριμένος νόμος αναφέρεται και ως 602/1914, επειδή εκείνη τη 2014 είχε ξεκινήσει η συζήτηση για τους συνεταιρισμούς στην ελληνική Βουλή (Καμενίδης, 2001). Στα βασικά στοιχεία του ο νόμος παρουσιάζει επιρροές από τον αντίστοιχο πρώτο συνεταιριστικό νόμο του 1889 στη Γερμανία και φυσικά έγιναν οι αναγκαίες αλλαγές για να ανταποκρίνεται ο νόμος στις συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας, όπως είχαν διαμορφωθεί εκείνη την εποχή. Ο εν λόγω νόμος έκανε αναφορά σε όλες τις κατηγορίες συνεταιρισμών και γενικότερα έχει εκτιμηθεί ως ένας πολύ καλός νόμος (Παπαγεωργίου, 2015). Για την ψήφιση του νόμου του 1915 (περιείχε 95 άρθρα) συνέβαλαν ο Ανδρέας Μιχαλακόπουλος, τότε υπουργός Εθνικής Οικονομίας, ο Σωκράτης Ιασεμίδης, καθηγητής Γεωργικής Οικονομίας, και ο γενικός γραμματέας του υπουργείου, Αλέξανδρος Μυλωνάς.

Την εποχή που θεσπίστηκε ο πρώτος συνεταιριστικός νόμος, στον αγροτικό τομέα στην Ελλάδα ανιχνεύονται δυσμενείς συνθήκες στον χώρο της αγοράς. Επικρατούσε η τοκογλυφία και οι μεσάζοντες επεδίωκαν να αποκομίσουν τεράστια κέρδη, γεγονός που δημιουργούσε δυσβάστακτες συνθήκες για τους αγρότες που είχαν στην κατοχή τους πολύ μικρά κομμάτια γης και άρα, η παραγωγή τους ήταν εξαιρετικά χαμηλή.

Για παράδειγμα, υπέφερε ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων αγροτών, κυρίως στην περιοχή της Θεσσαλίας (Θεσσαλικός κάμπος). Επομένως, ο νόμος αποσκοπούσε στο να καλύψει το κενό που υπήρχε στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα της ελληνικής πραγματικότητας λόγω των αδυναμιών και των αστοχιών της ελληνικής αγοράς. Εάν ασκήσουμε κριτική στον συγκεκριμένο νόμο, μπορούμε να πούμε ότι ήταν ριζοσπαστικός και καινοτόμος και είχε θέσει ως στόχο να ανταποκριθεί σε μια πραγματική ανάγκη. Οι τροποποιήσεις όμως που πραγματοποιήθηκαν στον νόμο τα επόμενα χρόνια θεωρείται ότι πραγματοποιήθηκαν προς την αντίθετη κατεύθυνση, και τελικά προκάλεσαν σύγχυση (Παπαγεωργίου, 2007). Επιπρόσθετα, η πλειοψηφία των άρθρων του είχαν σχεδιαστεί με βάση τις συνεταιριστικές αρχές, ακόμη και εκείνα τα άρθρα βάσει των οποίων προβλεπόταν κρατική παρέμβαση, γινόταν σαφές ότι αυτή η ρύθμιση θα ήταν είναι κάτι πρόσκαιρο και θα είχε μεταβατικό χαρακτήρα, δηλαδή θα ίσχυε μέχρι εκείνο το χρονικό σημείο κατά το οποίο το συνεταιριστικό κίνημα να αναπτυχθεί ολοκληρωτικά και με επάρκεια (Πιορούλος, 2000).

Η Συνεταιριστική Πίστη στη Ελλάδα ουσιαστικά σημειώνει βήματα ανάπτυξης την τελευταία 30ετία με βάση το Νόμο 2076/1992 «Ανάλυση και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις», σύμφωνα με τον οποίο ενσωματώθηκαν στην Ελληνική Τραπεζική Νομοθεσία οι διατάξεις της Β΄ Τραπεζικής Οδηγίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας 77/78 και την ΠΔ/ΤΕ 2258/2.11.1993.

Με βάση την ισχύουσα νομοθεσία και το θεσμικό πλαίσιο, τα Συνεταιριστικά Πιστωτικά Ιδρύματα είναι Αστικοί Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί (Ν.1667/86), οι οποίοι όταν συγκεντρώσουν το ελάχιστο κεφάλαιο και πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις παίρνουν άδεια λειτουργίας Πιστωτικού Ιδρύματος από την Τράπεζα της Ελλάδος αφού υποβάλλουν σχετικό αίτημα και μπορούν να διενεργούν όλες τις τραπεζικές εργασίες που συνιστούν αντικείμενο δραστηριότητας των Εμπορικών Τραπεζών, μόνο στο επίπεδο του Νομού που δραστηριοποιούνται, δηλαδή σε περιορισμένη χωρική έκταση.

Δεν υφίσταται μεταβολή η νομική υπόστασή τους και επιτρέπεται να χρησιμοποιούν στην επωνυμία τους τον όρο «Συνεταιριστική Τράπεζα» οι Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί που λαμβάνουν άδεια να λειτουργήσουν ως Πιστωτικό ίδρυμα.

(<https://www.este.gr/el/synetairistiki-pisti-stin-ellada>)

Λειτουργίες:

- Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες επικεντρώνονται στα μέλη τους και θέτουν ως κύριο στόχο την ικανοποίηση των αναγκών τους καθώς και την ανάπτυξη των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων τους.
- Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες με χρηματοδοτικά προγράμματα καλύπτουν μικρομεσαίες και πολύ μικρές επιχειρήσεις οι οποίες αποτελούν σημαντικό τμήμα του οικονομικού και κοινωνικού ιστού των περιοχών που δραστηριοποιούνται.

- Τα κριτήρια χρηματοδότησης ευθυγραμμίζονται με τους σκοπούς της κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης καθώς και με τη γνώση των ιδιαίτερων γνωρισμάτων της εκάστοτε τοπικής αγοράς.
- Μπορούν να προσφέρουν χρηματοδότηση σε επιχειρήσεις, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις δεν μπορούν να εξασφαλίσουν δάνεια από τις συνηθισμένες εμπορικές τράπεζες λόγω των προαπαιτούμενων εγγυήσεων.
- Έχουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν υποστήριξη σε συνεταιρισμούς και σε άλλες μορφές της κοινωνικής οικονομίας μέσω προνομιακών μορφών χρηματοδότησης κ.ά.
- Τα επιτόκια των καταθέσεων καταλήγουν σε πραγματικές αποδόσεις στους καταθέτες.
- Στις περιπτώσεις εθνικής συνεργασίας των Συνεταιριστικών Τραπεζών ο συνεπακόλουθος συνδυασμός εθνικών κεφαλαίων με την τοπική επικέντρωση των δραστηριοτήτων τους βελτιώνει την κατανομή των πόρων και ενισχύει περαιτέρω τις τοπικές οικονομίες.
- Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες λειτουργούν αποτρεπτικά στην εκδήλωση φαινομένων ολιγοπωλιακών συνθηκών στη διάρθρωση της τραπεζικής αγοράς.
- Τέλος, διαδραματίζουν σταθεροποιητικό ρόλο στη λειτουργία του τραπεζικού κλάδου μέσω της υψηλής κεφαλαιοποίησης που αντιπροσωπεύουν και το χαμηλό ρίσκο με το οποίο οργανώνουν τις εργασίες τους.

(Τσαμουργκέλης Ι. «Σημείωμα για το Ρόλο των Συνεταιριστικών Τραπεζών»)

Στατιστικά στοιχεία από άλλες χώρες

Η Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών της Ευρώπης (EACB) ιδρύθηκε το 1970 και συμμετέχουν μέχρι σήμερα σε αυτή 4.500 Συνεταιριστικές Τράπεζες με 60 εκ. μέλη και 140 εκ. πελάτες, που εξυπηρετούνται σε 60.000 υπηρεσιακές μονάδες από 720.000 υπαλλήλους. Το συνολικό μερίδιο αγοράς τους υπολογίζεται σε 20% με τα υψηλότερα ποσοστά να σημειώνονται σε χώρες, όπως η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Φιλανδία, η Αυστρία, η Κύπρος και η Ιταλία. Ως πλήρη μέλη της EACB συμμετέχουν οι αντίστοιχες κεντρικές τράπεζες και οι ενώσεις από 22 χώρες και ως συνδεδεμένο μέλος η Ελβετία. Τα κράτη που συνθέτουν την EACB προέρχονται από διαφορετικά οικονομικά υπόβαθρα. Έτσι, οι Συνεταιριστικές Τράπεζες της Ευρώπης θα μπορούσαν να διαχωριστούν σε δύο ομάδες ανάλογα με το αν το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π της χώρας στην οποία ανήκουν υπερβαίνει ή όχι το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 25 (ομάδα Α και ομάδα Β αντίστοιχα). Καταρχήν, το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π των κρατών-μελών της EACB αντιστοιχεί στο 101,5% της Ε.Ε-25 και στο 105,7% της Ε.Ε-2746. Από τις 23 χώρες-μέλη της EACB οι 10 κατατάσσονται στην ομάδα Β, καθώς το μέσο κατά κεφαλήν εθνικό τους προϊόν αντιστοιχεί στο 65,67% της

E.E-25 και στο 68,4% της E.E-27. Το μέσο μερίδιο αγοράς που καταλαμβάνουν σε αυτά τα κράτη οι Συνεταιριστικές Τράπεζες ανέρχεται σε 6,82% ως προς τις χορηγήσεις και τις καταθέσεις μαζί. Στην ομάδα Α ανήκουν οι υπόλοιπες 13 χώρες και οι αντίστοιχες Συνεταιριστικές Τράπεζες τους καθώς το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π τους αντιστοιχεί στο 120% της E.E-25 και στο 125% της E.E-27. Το μερίδιο των συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων σε αυτές τις χώρες-μέλη αγγίζει το 17,95%. Επομένως, συγκρίνοντας τα στοιχεία των δύο ομάδων διαπιστώνεται, ότι το 56,5% των μελών της ανήκουν στις πιο εύπορες χώρες της E.E και κρίνοντας από τα μερίδια αγοράς τους, διαδραματίζουν έναν αξιοσημείωτο ρόλο στα εγχώρια τραπεζικά συστήματα. Από την άλλη πλευρά, το 43,5% προέρχεται από χώρες με χαμηλά κατά κεφαλήν εισοδήματα διεισδύοντας σε μικρότερο, αλλά υπολογίσιμο βαθμό στις τοπικές τους αγορές.

(<https://ec.europa.eu/eurostat/home>)

2.6 Ρόλος των συνεταιρισμών

Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί, δημιουργήθηκαν με σκοπό να εξυπηρετήσουν τα μέλη τους καθώς και για την εξασφάλιση δανείων με ευνοϊκούς όρους για να καλύψουν τις ανάγκες των μελών τους. Εξαιρέσεις αυτού του κανόνα είναι ο Συνεταιρισμός Αλμυρού που το 1914 είχε μόλις 160 μέλη και δύο αλωνιστικές μηχανές, και οι οινοποιητικοί συνεταιρισμοί Αττικής, που αντικείμενό τους ήταν οι εργασίες για την αύξηση της παραγωγής τους και τέλος, η «Μεγαρική Εταιρεία Οινών και Οινοπνευμάτων». Το συνεταιριστικό κίνημα την εποχή αυτή βρισκόταν στα πρώιμα στάδια ανάπτυξης του και τελούσε υπό διαμόρφωση. Αξιοσημείωτο δε ήταν ότι την περίοδο αυτή υπήρχαν πολλά προβλήματα. Οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες και μια γενικότερη πολιτική αστάθεια που επικρατούσε απέτρεπαν εκείνες τις συνθήκες για την ανάπτυξη του συνεταιρισμού.

Οι προσπάθειες του αγροτικού πληθυσμού ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια μετά την Επανάσταση στο Γουδί (1909) είναι πολλές. Οι συνθήκες, όμως, που επικράτησαν εκείνη την περίοδο λόγω των γεγονότων, όπως ήταν το κίνημα των στρατιωτικών στο Γουδί, επηρέασαν καθοριστικά την εξέλιξη του συνεταιριστικού κινήματος στον Ελλαδικό χώρο. Ιδιαίτερα, μεγάλη επίδραση, επέφεραν στο συνεταιριστικό κίνημα και οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-1913. Γενικά, οι πόλεμοι προκάλεσαν καταστρεπτικές συνέπειες στην αγροτική Οικονομία. Μια διέξοδος σε αυτή την εξέλιξη που τους προκάλεσαν οι Βαλκανικοί πόλεμοι, ήταν οι συνεταιρισμοί, κυρίως αγροτικοί.

Στη συνέχεια και μετά το στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί το Ελληνικό κράτος αρχίζει να αντιμετωπίζει θετικά το όλο εγχείρημα και παίρνει, επιτέλους, θετική στάση απέναντι στο συνεταιριστικό κίνημα.

Μια σημαντική αλλαγή ήταν αυτή της αστικής στάσης απέναντι στο συνεταιριστικό κίνημα. Σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή ήπειρο η αστική τάξη μέσω της θέσπισης ειδικής νομοθεσίας έθεσε υπό την προστασία της το συνεταιριστικό κίνημα. Σχεδόν όλες οι χώρες της Ευρώπης είχαν ψηφίσει ειδικούς νόμους, βάσει των οποίων οριοθετούνταν τα όρια δράσης των συνεταιρισμών και επίσης η εξέλιξή τους. Με αυτή την αφορμή το κράτος ανέλαβε τον έλεγχο και την καθοδήγηση του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας που την περίοδο αυτή είχε συγκεντρώσει τεράστια κεφάλαια επεδείξε ενδιαφέρον έτσι ώστε να παρεισφρήσει στην αγροτική Οικονομία, γεγονός που πραγματοποίησε με την διάθεση των απαραίτητων χρηματικών κεφαλαίων. Υπήρχε η σκέψη πως μπορούσε εύκολα να εκμεταλλευτεί την αγροτική Οικονομία που τελικά ήταν υποχείριο των τοκογλύφων. Απαιτούσε εγγυήσεις σχετικά με τα κεφάλαια της, δηλαδή, ότι θα είναι εξασφαλισμένη η επιστροφή των χρηματικών επενδύσεων που θα έκανε. Οι ανεξάρτητοι καλλιεργητές δεν μπορούσαν να δώσουν τέτοια εγγύηση. Οι συνεταιρισμοί από την άλλη, μέσω των μελών τους, έδειξαν ότι είχαν αυτή τη δυνατότητα και θα παρείχαν αυτή την εγγύηση. Στις 6 Δεκεμβρίου του 1914 το Ελληνικό κράτος ψήφισε τελικά τον Νόμο 602 «Περί Συνεταιρισμών». Η σημασία του Νόμου είναι σημαντική μιας και αναγνωρίζεται επίσημα το συνεταιριστικό κίνημα στην ελληνική επικράτεια.

2.7 Η δημιουργία και εξέλιξη του ελληνικού συνεταιριστικού συστήματος πίστωσης

Παρά τη μακρά παράδοση της συνεταιριστικής πίστης στην Ευρώπη, στην Ελλάδα η δημιουργία του συστήματος πιστωτικών συνεταιρισμών επιτρέπεται μόνο το 1992. Από το 1992 με τον νόμο 2076/1992, ακολουθούμενος από τον νόμο 2258/1993 του Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδα, ένας πιστωτικός συνεταιρισμός μπορεί να συσταθεί και να λειτουργεί ως χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Πριν από το 1992, υπήρχε ένα ασαφές νομοθετικό πλαίσιο για τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς καθώς δεν θεωρούσε έναν πιστωτικό συνεταιρισμό ως χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Επομένως, μπορούμε να διακρίνουμε δύο φάσεις στην εξέλιξη: η πρώτη πριν από το 1992 και η δεύτερη μετά από το 1992.

A/ Ποια ήταν η κατάσταση πριν από το 1992

Δύο νόμοι αναφέρονται στη δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας ενός πιστωτικού συνεταιρισμού, ο νόμος 602 / 31.12.1914 «Για τους συνεταιρισμούς» και ο νόμος 1667/1986 «Για τους αστικούς συνεταιρισμούς», (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 1986, «Αστικοί Συνεταιρισμοί», Τεύχος Α, Νο 196, 06/12/1986 σ. 3553-3560). Ο Νόμος 602/1914 «Για Συνεταιρισμούς», στο άρθρο 1 ορίζει ότι ένας συνεταιρισμός μπορεί να είναι ένας συνεταιρισμός πίστωσης, αγοράς, πώλησης, καταναλωτών, παραγωγών ή κτιρίων. Η αναφορά στον πιστωτικό συνεταιρισμό

επέτρεψε την ίδρυση του πρώτου πιστωτικού συνεταιρισμού στην Ελλάδα. Δεν υπάρχει αναλυτική περιγραφή της λειτουργίας πιστωτικής συνεταιριστικής εταιρείας ως πιστωτικού ιδρύματος. Ο νόμος προβλέπει ότι ο συνεταιρισμός που λαμβάνει καταθέσεις ή τίτλους από τα μέλη του είναι υποχρεωμένος να δημοσιεύει εξαμηνιαίους ισολογισμούς και να επενδύει τις μισές από αυτές τις καταθέσεις σε δημόσιους τίτλους. Ιδιαίτερη αναφορά έγινε στους γεωργικούς πιστωτικούς συνεταιρισμούς των οποίων οι πράξεις περιγράφηκαν με λεπτομέρειες, σε συνδυασμό με το βασιλικό διάταγμα 157-24/7/1915 «Για τα λογιστικά βιβλία των αγροτικών συνεταιρισμών». Παρά την ύπαρξη αυτού του νόμου, η αγροτική πίστωση στην Ελλάδα ασκήθηκε ουσιαστικά από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ). Αυτή η τράπεζα ιδρύθηκε το 1929 μετά από συμφωνία μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης και της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας με σκοπό τη χρηματοδότηση της γεωργίας, (Τραγάκης, 1980, «Ελληνική Τραπεζική Νομοθεσία και Πρακτική», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα). Ο ρόλος της ΑΤΕ ήταν αυτός μιας συνεταιριστικής τράπεζας Raiffeisen σε μια αγροτική περιοχή (στους πιστωτικούς συνεταιρισμούς Raiffeisen και Schulze-Delitzsch)(Aschhoff, G. and E. Henningsen, 1966, «The German Co-operative System», Frankfurt, Fritz Knapp Verlag).

Σε μια χώρα που χαρακτηρίζεται από τη σημασία της αγροτικής οικονομίας, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η ύπαρξη του ΑΤΕ εμπόδισε την ανάπτυξη πιστωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα. Ο νόμος 1667/1986 για τους αστικούς συνεταιρισμούς αντικατέστησε τον προηγούμενο 602/1914 σχετικά με τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς. Μετά την έγκριση του νέου νόμου, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί μετέτρεψαν το καταστατικό τους βάσει αυτού. Ο νόμος αυτός προέβλεπε ότι ένας αστικός συνεταιρισμός μπορεί να προσφέρει δάνεια και άλλες οικονομικές διευκολύνσεις στα μέλη του. Αυτή είναι η μόνη αναφορά του Ν. 1667/86 στο χρηματοπιστωτικό χαρακτήρα ενός αστικού συνεταιρισμού. Δεν επιτρέπονται άλλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες από αυτόν τον νόμο. Η σύσταση ενός αστικού συνεταιρισμού απαιτεί ένα καταστατικό υπογεγραμμένο από τουλάχιστον 15 άτομα. Αυτό το καταστατικό εγγράφεται στο μητρώο των συνεταιρισμών του δικαστηρίου του νομού στο νομό όπου βρίσκεται ο συνεταιρισμός. Κάθε μέλος συμμετέχει στον συνεταιρισμό αποκτώντας ένα υποχρεωτικό μερίδιο. Το μερίδιο συνεργασίας είναι αδιαίρετο και ίσο για κάθε μέλος. Το καταστατικό κάθε συνεταιρισμού μπορεί να επιτρέπει σε έναν εταίρο να αποκτήσει έως και 5 προαιρετικές μετοχές επιπλέον της υποχρεωτικής. Ένας εταίρος συμμετέχει στη Γενική Συνέλευση που έχει δικαίωμα μίας ψήφου ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μεριδίων που κατέχει. Αυτό εμποδίζει τον έλεγχο του πιστωτικού συνεταιρισμού από ένα ή λίγα άτομα, όπως στην περίπτωση μιας μετοχικής εταιρείας. Η μεταβίβαση μιας μετοχής σε τρίτο πρόσωπο μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο κατόπιν συμφωνίας με το Διοικητικό Συμβούλιο. Η συνεταιριστική μετοχή δεν υπόκειται σε δήμευση λόγω χρεών των εταίρων έναντι τρίτων. Όταν ένας συνεργάτης φεύγει ή αποβάλλεται από τον συνεταιρισμό, ο συνεταιρισμός του επιστρέφει τις μετοχές που κατέχει σε

πραγματικό χρόνο. Η Γενική Συνέλευση αποτελείται από όλα τα μέλη που συγκεντρώνονται σε τακτική ή έκτακτη συνέλευση σύμφωνα με το νόμο. Οι αποφάσεις που πρέπει να ληφθούν απαιτούν την απόλυτη πλειοψηφία των ψηφοφόρων. Με βάση αυτό το νομοθετικό πλαίσιο δημιουργήθηκαν τρεις πιστωτικοί συνεταιρισμοί.

- Ο πρώτος δημιουργήθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα, ο Πιστωτικός Συνεταιρισμός Εργατών και Τεχνικών της Λαμίας, που έγινε ο Πιστωτικός Συνεταιρισμός Λαμίας. Είναι ένα από τα παλαιότερα ιδρύματα στην Ελλάδα που προσφέρει πιστωτικές υπηρεσίες στην πόλη της Λαμίας στην Κεντρική Ελλάδα.

- Το 1979 δημιουργήθηκε ο πιστωτικός συνεταιρισμός Ιωαννίνων στην πόλη των Ιωαννίνων στην Ήπειρο και

- Το 1984 δημιουργήθηκε ο πιστωτικός συνεταιρισμός του Ξυλόκαστρου στη μικρή πόλη του Ξυλόκαστρου στα βόρεια της Πελοποννήσου.

Προσφέρουν υπηρεσίες πίστωσης και κατάθεσης στα μέλη τους χωρίς να είναι χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υπό την εποπτεία της ελληνικής κεντρικής τράπεζας, της Τράπεζας της Ελλάδος όπως τα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα.

B/ Το καθεστώς μετά το 1992: Το νέο νομικό πλαίσιο

Το 1992, προκειμένου να εναρμονιστεί η ελληνική νομοθεσία με τη σχετική απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ελληνική κυβέρνηση ψήφισε το νόμο 2076/1992 για τα πιστωτικά ιδρύματα (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 1992, «Ανάλυση και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις», Τεύχος Α', Φύλλο 130, 31/7/1992). Όσον αφορά τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος αυτός αναγνώρισε τη δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας τραπεζικών ιδρυμάτων με τη μορφή συνεταιρισμού για πρώτη φορά. Η Πράξη 2258/1993 του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος διέπει τη λειτουργία και τις υπηρεσίες που μπορεί να παρέχει ένας πιστωτικός συνεταιρισμός (Τράπεζα της Ελλάδος, 1993, Πράξη 2258/1993 του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος «Ορισμός του πλαισίου λειτουργίας και εποπτείας πιστωτικού ιδρύματος υπό τη μορφή πιστωτικού συνεταιρισμού του νόμου 1667/1986», σ. 1-6). Επιπλέον, ο νόμος 2076/1992 και η πράξη 2258/1993 κάνουν διάκριση μεταξύ ενός πιστωτικού συνεταιρισμού και μιας συνεταιριστικής τράπεζας, για πρώτη φορά.

Σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία, τα συνεταιριστικά πιστωτικά ιδρύματα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

1. Πιστωτικοί συνεταιρισμοί που δεν είναι τραπεζικά ιδρύματα και δεν μπορούν να προσφέρουν τραπεζικές υπηρεσίες (μόνο περιορισμένη οικονομική βοήθεια στα μέλη τους). Στόχος τους είναι να συγκεντρώσουν το ζητούμενο κεφάλαιο για να γίνουν συνεταιριστικές τράπεζες. Υπόκεινται στην εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.
2. Συνεταιριστικές τράπεζες που μπορούν να προσφέρουν τραπεζικές υπηρεσίες. Η ίδρυσή τους προκύπτει από την ολοκλήρωση του κύριου αιτήματος, τη συλλογή ενός ελάχιστου κεφαλαίου. Η συνεταιριστική τράπεζα, ως πιστωτικό ίδρυμα, μπορεί να προσφέρει όλες τις τραπεζικές υπηρεσίες εκτός από τις αναδοχές. Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2006 θα μπορούσε να συνεργαστεί αποκλειστικά με τα μέλη του, άλλα πιστωτικά ιδρύματα και το ελληνικό κράτος. Δεδομένου ότι σύμφωνα με αυτήν την εξουσιοδότηση της Τράπεζας της Ελλάδος, η συνεταιριστική τράπεζα μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες σε μη μέλη έως και το 50% των δανείων ή των καταθέσεων της.
3. Οι συνεταιριστικές τράπεζες υπόκεινται στην ίδια εποπτεία και ρύθμιση που επιβάλλει η Τράπεζα της Ελλάδος σε οποιαδήποτε άλλη τράπεζα. Το μετοχικό κεφάλαιο που απαιτείται για τη δημιουργία μιας συνεταιριστικής τράπεζας εξαρτάται από τη γεωγραφική επέκταση της τράπεζας. Καθορίζεται σε τρία επίπεδα, σε επίπεδο νομού, σε περιφερειακό και σε εθνικό επίπεδο. Η Ελλάδα χωρίζεται διοικητικά σε 13 περιφέρειες και 52 νομούς. Η πράξη 2258/1993 καθόρισε το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο σε 2 εκατομμύρια, 6,6 εκατομμύρια και 13 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα για τα τρία επίπεδα. Αναθεωρήθηκε δύο φορές με πράξεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Ο Νόμος 2471/2001 του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος καθορίζει το πραγματικό ελάχιστο κεφάλαιο ως εξής:
  - 6 εκατομμύρια ευρώ για μια συνεταιριστική τράπεζα που έχει μέλη και υποκαταστήματα σε έναν μόνο νομό εκτός από τους νομούς Αττικής και της Θεσσαλονίκης
  - 10 εκατομμύρια ευρώ για μια συνεταιριστική τράπεζα με μέλη και υποκαταστήματα και στους όμορους νομούς καθώς και στη διοικητική τους περιφέρεια.

- 18 εκατομμύρια ευρώ για μια συνεταιριστική τράπεζα που θέλει να επεκταθεί σε όλη την Ελλάδα ή της οποίας η έδρα βρίσκεται στο νομό Αττικής ή αυτή της Θεσσαλονίκης. Αυτό το κεφάλαιο απαιτείται για την ίδρυση οποιασδήποτε άλλης τράπεζας στην Ελλάδα.

Η δημιουργία του νομοθετικού πλαισίου είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση πολλών πιστωτικών συνεταιρισμών, οι περισσότεροι από τους οποίους μετατράπηκαν σε συνεταιριστική τράπεζα. Τα περισσότερα από αυτά δημιουργήθηκαν κατά τα έτη 1994 και 1995 μετά τις πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν κυρίως το 1993. Δημιουργήθηκαν κυρίως στην επαρχία της Ελλάδας και όχι στα κύρια αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο για τη δημιουργία μιας συνεταιριστικής τράπεζας σε αυτούς τους δύο τομείς είναι ο κύριος λόγος για την απουσία συνεταιριστικής τράπεζας στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Πίνακας: Συγκέντρωση της συνεταιριστικής τραπεζικής αγοράς, 2010 και 2013

	2010				2013			
	Ενεργητικό	Συμμετοχή στο σύνολο	Μέλη	Συμμετοχή στο σύνολο	Ενεργητικό	Συμμετοχή στο σύνολο	Μέλη	Συμμετοχή στο σύνολο
Συνεταιριστική Τράπεζα								
Pagritia Bank	2.063	46%	79.585	37%	1.668	52%	81.002	51%
Bank of Chania	508	11%	21.865	10%	537	17%	23.860	15%
Bank of Dodecanese ¹	311	7%	21.393	10%				
Ahaiki Bank ¹	300	7%	14.968	7%				
Bank of Epirus	218	5%	8.633	4%	256	8%	12.601	8%
Bank of Thessaly	213	5%	8.934	4%	238	7%	10.946	7%
Bank of Peloponnesus	137	3%	3.439	2%	176	5%	5.131	3%
Bank of Evia ¹	131	3%	8.189	4%				
Bank of Lamia ¹	89	2%	12.333	6%				
Bank of West Macedonia ¹	85	2%	5.580	3%				
Bank of Lesvos-Limnos ¹	80	2%	6.100	3%				
Bank of Serres	73	2%	3.847	2%	81	3%	4.644	3%
Bank of Karditsa	67	2%	4.251	2%	100	3%	5.361	3%
Bank of Evros	61	1%	5.362	3%	70	2%	5.927	4%

Bank of Drama	57	1%	4.627	2%	40	1%	4.715	3%
Bank of Pieria	54	1%	3.382	2%	49	2%	3.648	2%
			212.48				157.83	
Σύνολο	4.447	100%	8	100%	3.215	100%	5	100%

Πηγή: Karafolas, S., 2016, The credit cooperative system in Greece, in Karafolas Simeon (editor), *Credit cooperative institutions in European Countries*, Springer ISBN: 978-3-319-28783-6, 111-126

Εξέλιξη στο 2019

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Καταστήματα	Θυρίδες	ΑΤΜ
ΔΡΑΜΑΣ	6	2	7
ΗΠΕΙΡΟΥ	6	3	15
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	9	1	10
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	1	3	6
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	3	1	4
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ	40	10	60
ΧΑΝΙΩΝ	21	2	36

Παρατηρούμε, μια μεγάλη μείωση του αριθμού των συνεταιριστικών τραπεζών από 2013 έως το 2019. Αυτό συμβαίνει, λόγω του ότι από το 2009 ξεκίνησε η οικονομική κρίση που ταλάνισε την Ευρώπη και φυσικά και την Ελλάδα. Η κρίση επηρέασε το σύνολο των οικονομικών μεγεθών της Ελλάδας. Η οικονομία τέθηκε σε συνεχή επιτήρηση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων από τις καθ' υπόδειξη ενέργειες για την βελτίωση των οικονομικών και δημοσιονομικών μεγεθών. Αρχικά οι εμπορικές τράπεζες οι οποίες μπήκαν στη διαδικασία των stress tests, προσπάθησαν να ξεπεράσουν τις τυχόν αντιξοότητες και τους κινδύνους. Η αδυναμία να σταθούν αντάξιες στα τεστ, οδήγησε την τότε κυβέρνηση στο να ενισχύσει οικονομικά τις τράπεζες για την βελτίωση των ταμειακών διαθεσίμων τους και έγιναν μια σειρά ενέργειες για την βελτίωση των αποδόσεων τους. Αυτό επετεύχθη μέσω συρρίκνωσης των καταστημάτων και του προσωπικού τους (μείωση λειτουργικών και πάγιων εξόδων). Επίσης, οι συγχωνεύσεις και εξαγορές από την μια τράπεζα στην άλλη ενδυνάμωσε εκ νέου τις θέσεις τους. Μετά τις εμπορικές, σειρά πήραν οι συνεταιριστικές. Για αυτό το λόγο παρατηρούμε τη μείωση των τραπεζών και των καταστημάτων τους.

Παρατηρούμε μια αισθητή μείωση στον αριθμό των συνεταιριστικών τραπεζών. Οι λόγοι είναι πολλοί. Οι κυριότεροι είναι:

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Το ποσοστό των συνεταιριστικών τραπεζών αγγίζει το 57% σε σχέση με 44,5% των συστημικών τραπεζών. Τα μη εξυπηρετούμενα ή κόκκινα δάνεια είναι η Αχίλλειος πτέρνα των τραπεζών. Η μη επιστροφή κεφαλαίων που δόθηκαν σαν δάνεια και δεν επιστράφηκαν στην τράπεζα, δημιουργεί ένα ντόμινο δυσχερών εξελίξεων. Συγκεκριμένα, δεν έχουν την ίδια κεφαλαιακή επάρκεια για χορήγηση νέων δανείων, σε πολλές περιπτώσεις οι επιχειρήσεις που τα έλαβαν χρεοκόπησαν με αποτέλεσμα αυτά τα δάνεια να χαθούν και να επιβαρύνουν αρνητικά

το ισοζύγιο ταμειακών διαθέσιμων της τράπεζας και τον ισολογισμό σαν ζημιές (κακή απεικόνιση της εικόνας της τράπεζας).

Η ανακεφαλαιοποίηση τους (που προέκυψε από τα stress tests), έδειξε μεγάλα κενά, τα οποία αντιμετωπίστηκαν με συγχωνεύσεις και εξαγορές από άλλες συνεταιριστικές τράπεζες (π.χ. η συνεταιριστική τράπεζα Σερρών προχώρησε σε απορρόφηση της συνεταιριστικής τράπεζας Πιερίας, ή της συνεταιριστικής τράπεζας Δράμας στην απορρόφηση της συνεταιριστικής τράπεζας Έβρου).

Από το 2014 η Ευρωπαϊκή Κεντρική τράπεζα, έθεσε σε λειτουργία τον SSM (Single Supervisory Mechanism), με σκοπό την εποπτεία των συστημικά πιστωτικών ιδρυμάτων.

Αν και οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν εποπτεύονται από τον SSM, εντούτοις η κεφαλαιακή τους ενίσχυση είναι μία από τις "εντολές" που έχει δώσει ο ενιαίος επόπτης, ο οποίος έχει θέσει τέσσερα ζητούμενα για τις συνεταιριστικές τράπεζες:

- α) να καταρτίσουν και να εφαρμόσουν πλάνα αναδιάρθρωσης,
- β) να προχωρήσουν σε ενεργητική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους,
- γ) να προχωρήσουν σε αλλαγές στα διοικητικά τους συμβούλια στο πλαίσιο της διαδικασίας εγκρίσεων διοικητικών συμβουλίων που ακολουθεί ο SSM,
- δ) να φροντίζουν για τη συνεχή ενίσχυση της κεφαλαιακής τους επάρκειας.

(<https://www.capital.gr/epixeiriseis/3276610/ekleisan-oi-ekkremitites-me-tis-sunetairistikes-trapezes>)

2.8 Συνεταιριστικές αξίες

Οι συνεταιρισμοί, σαν αρχή, έχουν στο επίκεντρο τους τον άνθρωπο. Αξιοσημείωτο είναι ότι προτάσσουν την αξία της δημοκρατίας. Οι συνεταιρισμοί φτιάχτηκαν από τα μέλη τους για τα μέλη τους. Οι συνεταιρισμοί διασφαλίζουν στα μέλη τους δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις μέσω των οποίων γίνεται η διαχείριση, με σκοπό να οδηγούν στην ευημερία του συνεταιρισμού. Δεν υπάρχει περιορισμός για να γίνει κάποιος μέλος ενός χρηματοπιστωτικού συνδέσμου και η βασική αρχή είναι ότι όλα τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα και ευθύνες ανεξάρτητα από το μερίδιο των καταθέσεων. Όλα τα μέλη είναι ισότιμα και έχουν πλήρη πρόσβαση στις προσφερόμενες υπηρεσίες του συνεταιρισμού. Οι υποχρεώσεις των μελών απευθύνονται σε δύο κατευθύνσεις, στον συνεταιρισμό και στην κοινωνία. Οι πιο πολλές συνεταιριστικές τράπεζες έχουν περιφερειακό ή βιομηχανικό επίκεντρο, και έτσι μπορούν να έχουν γνώση των τοπικών συνθηκών και των επενδυτικών δυνατοτήτων. Βασική αρχή είναι, η ειλικρίνεια όπως και η διαφάνεια μεταξύ μελών αλλά και τρίτων και αυτός είναι ο κανόνας που χαρακτηρίζει τις συναλλαγές και τις δράσεις τους.

Τα χαρακτηριστικά των συνεταιρισμών

Τα βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα των συνεταιριστικών τραπεζών είναι τα εξής (ΟΤΟΕ 2013):

1. Η δημοκρατική απόκτηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας της τράπεζας: ένα από τα μεγαλύτερα πλεονέκτημα της συνεταιριστικής τράπεζας είναι ότι οι πελάτες της είναι ταυτόχρονα και οι ιδιοκτήτες της. Η συνεταιριστική τράπεζα είναι μια μορφή τράπεζας που εξυπηρετεί αποκλειστικά και μόνο τους συνεργάτες της.

2. Τα μέλη - συνεργάτες έχουν το δικαίωμα να κατέχουν θέση στην συνεταιριστική τράπεζα: Τα μέλη- συνεργάτες μιας συνεταιριστικής τράπεζας έχουν το δικαίωμα να κάνουν αίτηση για οποιαδήποτε διαθέσιμη θέση στην τράπεζα, που καθορίζεται από το καταστατικό και φυσικά τη σχετική νομοθεσία. Υπάρχει δυνατότητα, να εκλεγθούν μέλη αν και δεν έχουν συνεισφέρει κεφάλαια, αλλά τυγχάνει να έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες και προσόντα για να αναλάβουν μια θέση στον συνεταιρισμό.

3. Το δικαίωμα της ψήφου: όλα τα μέλη έχουν δικαίωμα να εκλέγουν κατά την κρίση τους, τους καλύτερους υποψηφίους οι οποίοι θα έχουν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα, όπως και των υψηλών ποσοστών απόδοσης, σύμφωνα δε με τις αξίες και τις αρχές της συνεταιριστικής, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η παροχή ικανοποιητικών κερδών στα μέλη – συνεργάτες, και τελικά η συνεταιριστική θα είναι ωφέλιμη για την τοπική κοινότητα.

4. Η δυνατότητα της αύξησης των ιδίων κεφαλαίων: τα ίδια κεφάλαια των συνεταιριστικών τραπεζών έχουν την δυνατότητα, εύκολα να αυξηθούν με την έκδοση μετοχικής επέκτασης και αγορά τους από νέα μέλη. Σε αντιδιαστολή των εμπορικών τραπεζών, που για να αυξήσουν το μετοχικό τους κεφάλαιο οφείλουν να περάσουν από πολλές δαπανηρές διαδικασίες και μεγάλη γραφειοκρατία για την προσέλκυση νέων επενδυτών.

5. Πλήρης διαφάνεια: βασική αρχή, όλα τα μέλη είναι ισότιμα, στον έλεγχο της συνεταιριστικής τράπεζας, αφού εκλέγοντας στελέχη με διαφανές τρόπο, αφού έχουν στη διάθεσή τους όλα τα στοιχεία της συνεταιριστικής τράπεζας. Τα αιρετά μέλη του εποπτικού συμβουλίου υπόκεινται σε έλεγχο για τη διασφάλιση ορθής διαχείρισης. Στην Ελλάδα, η νομοθεσία προβλέπει ότι η Τράπεζα της Ελλάδας μόνο μπορεί να ασκεί έλεγχο στις συνεταιριστικές τράπεζες σαν ιδρύματα που εκδίδουν επιταγές και που παρέχουν πίστωση.

6. Δικαίωμα στον δανεισμό έχει να κάνει από τις συνεταιριστικές μετοχές: οι συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να δανείζουν μόνο στις επιχειρήσεις που είναι μέλη τους χωρίς εξαιρέσεις.

Υπάρχει πλαφόν, το ποσό της πίστωσης να είναι ανάλογο με το ποσό των αποταμιεύσεων στην τράπεζα (υποχρεωτικές και προαιρετικές) του κάθε μέλους - πελάτη.

7. Ο καθορισμός της ευθύνης: ανάλογα με το τρέχον καταστατικό, όλα τα μέλη μπορεί να είναι υπεύθυνα για ζημιές στη συνεταιριστική τράπεζα, ένα στοιχείο που αποτελεί ένα σαφές μειονέκτημα της δομής των τραπεζών.

8. Η ρευστότητα: Οι συνεταιρισμοί κατά κανόνα χορηγούν μόνο βραχυπρόθεσμα δάνεια και τα περιουσιακά στοιχεία που θα αγοραστούν με δάνεια είναι άμεσα ρευστοποιήσιμα. Για το λόγο αυτό, χορηγούνται ελάχιστα μεγάλα και ελάχιστα μακροπρόθεσμα δάνεια.

9. Η διανομή κερδών: Ένα ποσοστό (μικρό) από τα κέρδη μοιράζεται στα μέλη. Τα δε υπόλοιπα κέρδη παραμένουν για επανεπένδυση και ανάπτυξη του συνεταιρισμού. Το διοικητικό συμβούλιο όπως και το εποπτικό συμβούλιο έχουν αναλάβει την ευθύνη της διανομής των κερδών και της επανεπένδυσης των κεφαλαίων.

10. Εύκολη διαδικασία μεταβίβασης των μεριδίων: Οι μετοχές του συνεταιρισμού, δύνανται να μεταβιβαστούν σε άλλα μέλη ή ακόμα σε τρίτους ή σε κληρονόμους εφόσον τηρείται η διαδικασία.

11. Η υπεραξία των αποταμιεύσεων: όσο μεγαλώνει η συνεταιριστική τράπεζα, τα ίδια κεφάλαια της τράπεζας, δηλαδή των μελών - επενδυτών αυξάνονται άρα και η αξία των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας και των μελών είναι μεγαλύτερη στην πάροδο του χρόνου.

12. Επικράτεια και πιστωτική πολιτική: Όλοι οι συνεταιρισμοί μπορούν να λειτουργούν σε όλη την επικράτεια της χώρας και να χορηγούν υπηρεσίες, δάνεια, από τοπικά υποκαταστήματα.

13. Η ευθύνη του διοικητικού συμβουλίου αλλά και των μελών: Αφού το διοικητικό συμβούλιο του συνεταιρισμού κατέχει ίσο μερίδιο μετοχών με τα υπόλοιπα μέλη, αυτονότητα έχει τα ίδια κίνητρα ατομικά ή συλλογικά με κάθε άλλο μέλος για το κοινό καλό του συνεταιρισμού.

2.9 Ερευνητικά ερωτήματα

1. Πώς εξελίχθηκαν οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί στο πέρασμα των χρόνων;
2. Κατά πόσο συνέβαλαν οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί στην ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο;
3. Ποια η συνάφειά των πιστωτικών συνεταιρισμών με την ΚΑΛΟ και ποια τα αποτελέσματα αυτής της σύνδεσης;
4. Η αποτίμηση της πορείας των πιστωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα
5. Ποιες ενέργειες (καινοτομίες) θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν, έτσι ώστε οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί να ενισχύσουν στο μέγιστο βαθμό τόσο την τοπική (πρωτογενή τομέα της οικονομίας) όσο και την εθνική οικονομία.
6. Με την τρέχουσα οικονομική κατάσταση της Ελλάδας (οικονομική κρίση – πανδημία), μπορούν να είναι πυλώνες ανάπτυξης και προόδου οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί στο σύνολο της Ελληνικής οικονομίας;

3. Η έννοια της μεθόδου και της μεθοδολογίας

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εισαγωγή - Ορισμός της έρευνας

«Έρευνα είναι η δημιουργική εργασία που αναλαμβάνεται σε συστηματική βάση με σκοπό την αύξηση του αποθέματος γνώσης. Στην έρευνα, μπορεί να μην προσδοκάται (βασική έρευνα) ή να προσδοκάται (εφαρμοσμένη έρευνα) η χρήση του αποθέματος γνώσης για την επινοήση νέων εφαρμογών.» (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης- Επιτροπή Ερευνών, 2009). Τέλος, ένας άλλος ορισμός για το τι είναι «έρευνα» είναι ο ακόλουθος: «Είναι μια συστηματική και καλώς σχεδιασμένη διαδικασία για την επίλυση προβλημάτων με βάση την εμπειρική πραγματικότητα».

Το είδος της Επιστημονικής Έρευνας που επιλέχθηκε

Αυτό που παίζει σημαντικό ρόλο στην επιτυχία ή μη μιας έρευνας είναι η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται κατά την ερευνητική διαδικασία, διότι από αυτήν θα προκύψει το αποτέλεσμα που θα αποφέρει αυτή. Επομένως, οι μέθοδοι που θα εφαρμοστούν θα κρίνουν σε ένα μεγάλο βαθμό την επιτυχία ή μη της έρευνας και μέσω αυτών θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα πάνω στο θέμα που αναλύεται.

Η επιστημονική έρευνα ως προς την προέλευση των στοιχείων που θα αξιοποιηθούν για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων διακρίνεται σε:

A. πρωτογενή και

B. δευτερογενή

A. Η πρωτογενής έρευνα (επίσης γνωστή ως «έρευνα πεδίων») περιλαμβάνει τη συλλογή δεδομένων/πληροφοριών που δεν υπάρχουν ήδη και αυτές οι πληροφορίες μπορούν να συλλεχθούν μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων.

Στην παρούσα ερευνητική διαδικασία ήταν δύσκολο έως αδύνατο να πραγματοποιηθεί πρωτογενής έρευνα, καθώς οι συνθήκες ήταν – και εξακολουθούν να είναι- εξαιρετικά δύσκολες και πρωτόγνωρες τόσο στην ελληνική κοινωνία όσο και σε άλλες εκτός Ελλάδας. Λόγω της πανδημίας του COVID 19 και των συνεχόμενων Lockdown ήταν αδύνατο να ταξιδέψω εκτός Αττικής και να επισκεφθώ κάποιους πιστωτικούς οργανισμούς- συνεταιριστικές τράπεζες, οι οποίοι έχουν έδρα

σε επαρχιακές πόλεις και να συλλέξω πληροφορίες τόσο από το προσωπικό που εργάζεται σε αυτούς όσο και από τους συμμετέχοντες – συνεταιριζόμενους.

Επίσης, οι προσπάθειές μου να συλλέξω στοιχεία μέσω συνεντεύξεων από τα διευθυντικά στελέχη καθώς και στελέχη των συνεταιριστικών τραπεζών Καρδίτσας και την Παγκρήτιας Τράπεζας έπεσαν στο κενό αφού η απάντηση που έλαβα είναι ότι δεν έχουν τον απαραίτητο χρόνο για να μου μιλήσουν αφού η εκ περιτροπής και εξ αποστάσεως εργασία που παρείχαν και εξακολουθούν να παρέχουν δεν τους έδινε περιθώρια διαθέσιμου χρόνου. Η τηλεργασία είχε αποδειχθεί για αυτούς τους υπαλλήλους επίπονη και απαιτούσε πολύ περισσότερο χρόνο από τον χρόνο που απαιτούσε η φυσική παρουσία τους στον χώρο εργασίας.

B. Η δευτερογενής έρευνα σε αντίθεση με την πρωτογενή εστιάζει συνήθως στην έρευνα της καταγεγραμμένης γνώσης (π.χ. στη δημοσιευμένη). Πιο συγκεκριμένα, στα πλαίσια της δευτερογενούς έρευνας οι πυλώνες που αξιοποιήθηκαν είναι οι εξής :

1. Η ελληνική και η διεθνής βιβλιογραφία,
2. Πηγές από το διαδίκτυο που προέρχονται από εγκεκριμένες ιστοσελίδες,
3. Πανεπιστημιακή βιβλιογραφία
4. Το υλικό (σημειώσεις, άρθρα) που είχα στη διάθεσή μου από το πρόγραμμα σπουδών μου στην ΚΑΛΟ.

Αν και η έρευνα που ακολούθησα είναι δευτερογενής απαιτεί από τον ερευνητή να αναπτύξει την σκέψη του και να διευρύνει τον προβληματισμό του, μπορεί να είναι δημιουργική αλλά μπορεί ακόμη και να είναι πρωτόγνωρη με την κυριολεκτική έννοια, καθώς κάποιο ή κάποια στοιχεία στη σύνθεσή της ή στα επιχειρήματά της να είναι πραγματικά ξεχωριστό και μοναδικό και μπορεί να προκύψουν σημαντικά και αξιόπιστα συμπεράσματα.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

4. 1.

Οι αστικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί, ιδρύθηκαν και λειτούργησαν αρχικά με βάση το ν.602/1915 περί συνεταιρισμών και στη συνέχεια με βάση το ν.1667/1986 περί

αστικών συνεταιρισμών, ο οποίος κατήργησε και αντικατέστησε το ν.602/1915. Με το νόμο αυτό προβλέπεται η σύσταση και η λειτουργία αμιγούς πιστωτικού συνεταιρισμού, με κύριο πεδίο εργασιών την αποδοχή καταθέσεων από τα μέλη του και την παροχή δανείων, εγγυήσεων, ασφαλειών ή άλλων οικονομικών διευκολύνσεων στα μέλη του. Η άσκηση εποπτείας είχε ανατεθεί στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας .

Ο κύριος λόγος δημιουργίας και σύστασης των πιστωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα, ήταν η προσπάθεια να απαλλαγούν οι αγρότες και η κοινωνία από την τοκογλυφία και να υλοποιηθεί μια αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής με δάνεια που θα τόνωναν τους αγρότες και θα ανέπτυσαν την αγροτική πίστη υπήρξε η απαρχή της ίδρυσης πιστωτικών συνεταιρισμών. Η πορεία εξελίσσεται ομαλά μέχρι το 1923 που τονώθηκαν δυναμικά εκ νέου, οι γεωργικοί, αγροτικοί και πιστωτικοί συνεταιρισμοί μέσω της ανταλλαγής πληθυσμών με την Τουρκία (περίπου 2.000.000 άτομα). Το 1929 ιδρύεται η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας (CICOPA, 2013). Η πρώτη κρατική προσπάθεια για άσκηση αγροτικής πίστης, άμεση χρηματοδότηση των αγροτών και των συνεταιρισμών, με σκοπό την ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής σε όλη την Ελληνική επικράτεια και ταυτόχρονη άσκηση αγροτικής πολιτικής από το κράτος. Η μετέπειτα εξέλιξη των πιστωτικών συνεταιρισμών πραγματοποιείται το 1994 που ο θεσμός των συνεταιριστικών τραπεζών εισάγεται στην Ελλάδα, σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο του 1992 περί αστικών συνεταιρισμών.

Πολλοί αγροτικοί συνεταιρισμοί σε τοπικό επίπεδο ανά την Ελλάδα ιδρύουν πιστωτικούς συνεταιρισμούς (συνεταιριστικές τράπεζες) με σκοπό την τόνωση της τοπικής αγροτικής οικονομίας και εν γένει του πρώτου τομέα της οικονομίας. Χαρακτηρίζονται σαν εγχειρήματα ΚΑΛΟ, αφού η διοίκηση τους ξεφεύγει από τα στενά πλαίσια μιας εμπορικής τράπεζας και στηρίζουν την τοπική οικονομία σε όλα τα επίπεδα, ακόμα και του μικροπαραγωγού.

Το 1995 ιδρύθηκε η Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας (Ε.Σ.Τ.Ε). Τέλος οι συνεταιριστικές τράπεζες και οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί της χώρας μας ιδρύσαν το 2001 την «Πανελλήνια Τράπεζα» με έδρα το Χολαργό και με προγραμματισμό να λειτουργήσει Καταστήματα σε όλη τη χώρα, η οποία παράλληλα θα παρέχει στις συνεταιριστικές τράπεζες και τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς υποστήριξη, τεχνογνωσία και γενικά υπηρεσίες που η κάθε Τράπεζα από μόνη της δεν μπορεί να αναπτύξει.

Θετικά στοιχεία:

Παρατηρούμε ότι σκοπός των πιστωτικών συνεταιρισμών ήταν να ωθηθεί ο πρωτογενής τομέας της χώρας και ταυτόχρονα πρωτογενής τομέας να απαλλαγεί από τοκογλύφους.

Η υποδοχή του κόσμου ήταν θετική και οι συνεταιρισμοί γνώρισαν άνθηση τα επόμενα χρόνια από την ίδρυση τους.

Έγιναν προσπάθειες για ενδυνάμωση του θεσμού, Αγροτική τράπεζα. Στα πρώιμα στάδια, υπήρξε η κρατική παρέμβαση για ενίσχυση του θεσμού.

Το 1994 κατοχυρώνεται και νομοθετικά (μετά το θεσμικό πλαίσιο) η εξέλιξη των πιστωτικών συνεταιρισμών σε συνεταιριστικές τράπεζες.

Επιπλέον ενδυνάμωση του θεσμού με την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδας.

Τέλος, η δημιουργία της Πανελλήνια Τράπεζας το 2001, με σκοπό την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών και τεχνογνωσία (εργαλεία) για τις συνεταιριστικές τράπεζες σε όλη την Ελλάδα.

Αρνητικά στοιχεία:

Στην Ελληνική πραγματικότητα, τα πάντα υλοποιούνται αργά χρονικά. Τα τετρακόσια χρόνια υποδούλωσης στον Τουρκικό ζυγό, η επανάσταση.

Οι μέχρι τότε κυβερνήσεις απολυταρχικές, βασιλικές (όχι δημοκρατικές) με σκοπό τον πλούτο των λίγων.

Η πρώτη δημοκρατική Ελληνική κυβέρνηση το 1924 του Παπαναστασίου, αντιμετώπισε απόηχους της Μικρασιατικής καταστροφής. Ανταλλαγές πληθυσμών 1923 και προσπάθεια γενικότερης ανάταξης της οικονομίας. Δεν δόθηκε έμφαση στον πρωτογενή τομέα και οικονομική ενδυνάμωση του.

Εν συνεχεία, η πολιτική διάσταση και εξελίξεις που έλαβαν χώρα δεν ώθησαν τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς σαν ανεξάρτητα ιδρύματα αλλά σαν χώρους πολιτικών εξελίξεων και τρόπων άσκησης πολιτικής.

4.2

Κατά πόσο συνέβαλαν οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί στην ανάπτυξη της εθνικής και ειδικότερα της αγροτικής οικονομίας τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο;

Οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν προσφέρουν μόνο πλεονεκτήματα στα μέλη τους και στις κοινότητες που δραστηριοποιούνται, αλλά διαδραματίζουν, επίσης, έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην οικονομία της χώρας. Κάθε επιτόπου εγκατεστημένη συνεταιριστική τράπεζα ανταγωνίζεται με άλλες τράπεζες, προσφέροντας έτσι ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις τοπικές οικονομίες. Συγκεκριμένα:

A. Συμβολή των συνεταιριστικών τραπεζών σε τοπικό επίπεδο

1. Οι συνεταιρισμοί συμβάλουν στην κινητοποίηση και την αξιοποίηση ενός σημαντικού μέρους της εγχώριας κοινωνικής αποταμίευσης, επιτυγχάνοντας έτσι την αυτοχρηματοδότηση και την αυτάρκεια της τοπικής πίστωσης για την οικονομία. Αυτό φαίνεται από τα επιτόκια καταθέσεων των συνεταιριστικών τραπεζών σε σχέση με αυτά των εμπορικών τραπεζών. Η συνεταιριστική τράπεζα Χανίων, για μια προθεσμιακή κατάθεση χιλίων ευρώ και για διάστημα ενός έτους, προσφέρει επιτόκιο 0,80%, σε αντιδιαστολή με τις εμπορικές που είναι 0,19%.

(<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=06cb94bd-1931-45ad-9082-f1e8d5ec6285>, <https://www.mononews.gr/politics/columns-the-politic/pies-ine-i-tris-trapezes-pou-dinoun-ta-megalitera-epitokia-stis-katathesis>)

Ίδια εικόνα υπάρχει και στα επιτόκια χορηγήσεων, δηλαδή οι συνεταιριστικές τράπεζες δανείζουν με μικρότερα επιτόκια σε σχέση με τις εμπορικές.

Επιτόκιο αναφοράς: EURIBOR

Για: Επαγγελματική Στέγη, Πάγιο Εξοπλισμό, Κεφάλαιο Κίνησης

Περιθώριο από 5,00% έως 5,80% ανάλογα με την ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ της Επιχείρησης

Προβλέπεται προσαύξηση μέχρι τρεις (3) εκατοστιαίες μονάδες.

Τα παραπάνω επιτόκια προσαυξάνονται με την εισφορά του Ν.128 (0,60% σήμερα).

Δεν υπάρχει άλλη επιβάρυνση πχ. έξοδα φακέλου κλπ.

(<https://www.pancretabank.gr/trapeza/enimerosi-pelaton/epitokia-xorigiseon>)

Επιτόκια Χορηγήσεων

Επιτόκια Χορηγήσεων προς Επιχειρήσεις

Είδος	Επιτόκιο	Ημερομηνία Ισχύος
Βασικό Επιτόκιο Βραχυπρόθεσμων Χορηγήσεων / Β.Ε.Χ	9,25%	16.08.11
Βασικό Επιτόκιο Βραχυπρόθεσμων Χορηγήσεων / Κεφάλαιο Κίνησης	8,25%	01.09.13
Προνομακό Επιτόκιο Βραχυπρόθεσμων Χορηγήσεων / Π.Ε.Χ.	8,90%	16.08.11
Προνομακό Επιτόκιο Βραχυπρόθεσμων Χορηγήσεων / Κεφάλαιο Κίνησης	7,90%	01.09.13
Βασικό Επιτόκιο Μεσομακροπρόθεσμων Χορηγήσεων / Β.Ε.Μ.Χ.	9,20%	29.04.11
Επιτόκιο Επαγγελματικής / Επιχειρηματικής Στέγης / Β.Ε.Ε.Σ.	8,50%	26.02.10

Τα παραπάνω επιτόκια επιβαρύνονται με ποσοστό περιθωρίου. Στο Βασικό & Προνομακό Επιτόκιο Βραχυπρόθεσμων Χορηγήσεων εφαρμόζεται ελάχιστο θετικό περιθώριο 0 και μέγιστο 5 μονάδων στις χρηματοδοτήσεις σε Α.Α.Λ. ή /και στις χρηματοδοτήσεις Τακτής Λήξης ΕΥΡΩ & ΞΝ.

Τα παραπάνω επιτόκια χορηγήσεων επιβαρύνονται με εισφορά του Ν.128/75.

<https://www.piraeusbank.gr/el/idiwtes/epitokia-deltia-timon/lending-rates>)

2. Οι συνεταιριστικές τράπεζες ασκούν επιλεκτική πιστωτική πολιτική ανάλογα με την οικονομική κατάσταση και τις συνθήκες της περιοχής. Αυτό, με τη σειρά του, βοηθά στην υποστήριξη και την ενίσχυση συγκεκριμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή επαγγελματικών τάξεων στην περιοχή. Αν μια επιχείρηση είναι καινούργια ή τα στοιχεία της δεν επαρκούν για την χορήγηση δανείου – κεφαλαίου κίνησης, οι συνεταιριστικές τράπεζες αυξάνουν το επιτόκιο χορήγησης από 5% σε 5,80% το οποίο παραμένει ανταγωνιστικό με το 8,25% των εμπορικών.

3. Η διοίκηση της συνεταιριστικής τράπεζας αποτελείται εν μέρει από τα μέλη της, που σημαίνει ότι είναι σε καλύτερη θέση να κατανοήσει τις ανάγκες του δυνητικού δανειολήπτη, την αναγκαιότητα της ανάπτυξης μιας συγκεκριμένης περιοχής και τις τοπικές επιπτώσεις από τη βελτίωση των επιχειρηματικών προσπαθειών.

4. Η ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας μιας περιοχής θα αποτρέψει τη μετανάστευση και τη συγκεντροποίηση της εργατικής δύναμης, εμποδίζοντας έτσι την κοινωνική σύγκρουση που αντιμετωπίζουν πολλά αστικά κέντρα.

5. Δεδομένου ότι οι συνεταιρισμοί αποτελούν τοπικούς φορείς, δημιουργούν μια σύνδεση μεταξύ του ιδιωτικού τομέα και της τοπικής κουλτούρας στην οποία δραστηριοποιούνται, συμβάλλοντας έτσι στην περαιτέρω ανάπτυξη των τοπικών επιχειρήσεων και διασφαλίζοντας τη συνέχιση της ανάπτυξης της περιοχής.

B. Συμβολή των συνεταιριστικών τραπεζών σε εθνικό επίπεδο

1. Οι συνεταιριστικές τράπεζες συμβάλλουν επίσης σημαντικά στο οικονομικό περιβάλλον της χώρας, ενισχύοντας την κερδοφορία του τραπεζικού συστήματος, τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της οικονομίας στο σύνολό της. Τα κέρδη είναι απαραίτητα για τη συνέχιση της ανάπτυξης του συνεταιρισμού.

2. Λόγω της εγγύτητάς τους προς τα μέλη και τη συνεχή παρουσία τους στις συγκεκριμένες περιοχές που δραστηριοποιούνται, οι συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να συγκεντρώνουν αποτελεσματικά τις πιο αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τους πελάτες τους με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να αξιολογούν τις ανάγκες και την ικανότητα των πελατών τους με περισσότερη λεπτομέρεια από ό,τι οι εμπορικές τράπεζες. Η ασυμμετρία πληροφοριών μειώνεται και έτσι ελαχιστοποιείται ο πιθανός κίνδυνος από κακές επιλογές.

3. Οι συνεταιριστικές τράπεζες, ως εκ τούτου, είναι σε θέση να διαμορφώνουν μεγαλύτερες ικανότητες δανεισμού και να παρέχουν προϊόντα και υπηρεσίες που είναι κατάλληλα προσαρμοσμένα προς τις πραγματικές ανάγκες των πελατών στις καλύτερες δυνατές τιμές. Αυτή η ικανότητα έχει εντείνει τον ανταγωνισμό με τις εμπορικές τράπεζες, καθιστώντας έτσι το συνολικό τραπεζικό σύστημα πιο αποτελεσματικό και σταθερό και την οικονομία στο σύνολό της πιο σταθερή.

4. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες συμβάλλουν επίσης στην αποτελεσματικότητα της εθνικής οικονομίας, δεδομένου ότι η τοπική παρουσία τους έχει βελτιώσει για τις αγροτικές περιοχές την πρόσβαση στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.

5. Η βαθιά ριζωμένη σύνδεση που έχουν οι συνεταιριστικές τράπεζες με την τοπική οικονομία εξασφαλίζει τη συνεχή υποστήριξή τους για την ανάπτυξη της περιοχής με τη βοήθεια της δημιουργίας περισσότερων θέσεων εργασίας και επιχειρήσεων, αυξάνοντας έτσι το ΑΕΠ.

6. Σε αντίθεση με τις εισηγμένες εμπορικές τράπεζες, οι συνεταιριστικές τράπεζες δεν υπόκεινται στη μεταβλητότητα των αγορών και, κατά κάποιο τρόπο, προστατεύεται τόσο η τράπεζα όσο και οι πελάτες της, με τη συνεταιριστική τράπεζα να είναι σε θέση να συνεχίσει να προσφέρει την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση.

4.3

Ποια η συνάφειά των πιστωτικών συνεταιρισμών με την ΚΑΛΟ και ποια τα αποτελέσματα αυτής της σύνδεσης;

Η ΚΑΛΟ σαν θεσμός έχει δύο ρόλους, τον κοινωνικό και τον οικονομικό, όπως προκύπτει από το όνομα της.

Ο κοινωνικός της ρόλος έχει ως στόχο να μειώσει τις κοινωνικές διαφορές μεταξύ των πολιτών, να μειώσει ή να εξαλείψει τις ανισότητες σε ομάδες ατόμων αναξιοπαθούντων, σε ομάδες που υφίστανται κοινωνικό αποκλεισμό και να δώσει ίσες ευκαιρίες σε όλα άτομα ανεξαρτήτου κοινωνικού, οικονομικού, θρησκευτικού, ιδεολογικού στάτους.

Πέραν αυτού σημαντική είναι η κοινωνική προσφορά των συνεταιριστικών τραπεζών με συγκεκριμένες δράσεις. Π.χ. η συνεταιριστική τράπεζα Θεσσαλίας. Οι δράσεις της για το έτος 2020 είναι:

- Ενίσχυσε τα νοσοκομεία και τους υγειονομικούς με υλικά (covid – 19) μέσω δωρεών ύψους 100.000€,
- Βοήθησε για την μετάθεση των υποχρεώσεων (χρονικά) και με επιδότηση επιτοκίου (χρηματικά)
- Άμεση ανταπόκριση σε κάθε αίτημα.
(<http://tv10.gr/%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BD%CE%AD%CE%B1/plousio-to-koinoniko-ergo-tis-synetairistikis-trapezas/>)

Στον οικονομικό της ρόλο περιλαμβάνονται όλες εκείνες οι κοινωνικοοικονομικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο (συνεταιρισμοί) και οι οποίες αποσκοπούν στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μιας ομάδας ανθρώπων αλλά και συνολικά. Ταυτόχρονα, έχει σαν σκοπό της την αειφόρο ανάπτυξη, την οικολογική προσέγγιση και αυτό αποτελεί και ένα στοιχείο που διαφοροποιεί τις επιχειρήσεις ΚΑΛΟ από τις κλασσικές εμπορικές ή παραγωγικές, οι οποίες σαν αυτοσκοπό τους έχουν το κέρδος.

Μια, λοιπόν, μορφή που σχετίζεται με την ΚΑΛΟ είναι οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί που σαν ιδέα και λόγω ύπαρξής τους έχουν να χρηματοδοτούν άτομα ή ομάδες ατόμων (συνεταιρισμούς), με σκοπό την επίτευξη χρηματοδότησης με ευνοϊκούς όρους που δε θα μπορούσαν να το πετύχουν στηριζόμενοι αποκλειστικά στο ήδη υπάρχον οικονομικό σύστημα και επίσης την ανεξαρτητοποίηση των ατόμων ή των ομάδων από δεσμεύσεις που χαρακτηρίζονται τοκογλυφικές και εν τέλει εξοντωτικές για τους δέκτες της οικονομικής βοήθειας.

Η συνάφεια αυτών των δύο θεσμών, ΚΑΛΟ και Πιστωτικών Συνεταιρισμών σταχυολογούνται ως εξής:

- Οι ίδιες οι επιχειρήσεις ΚΑΛΟ και οι συνεταιρισμοί είναι οι δημιουργοί των πιστωτικών συνεταιρισμών (μετά την εφαρμογή του Ν 2076/92),
- Απαλλαγή από τοκογλύφους,
- Απαλλαγή από κρατική και κομματική παρέμβαση,
- Αυτονομία και αυτοδιοίκηση,
- Δημοκρατικές διαδικασίες τόσο στη λήψη αποφάσεων όσο και στην υλοποίησή τους,
- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων,
- Ανάδειξη τοπικών προϊόντων και ενδυνάμωση γενικότερα της τοπικής οικονομίας,
- Αύξηση της παραγωγικότητας στον πρωτογενή αλλά και τον δευτερογενή τομέα

Αποτελέσματα σύνδεσης:

- Τόνωση της τοπικής οικονομίας – ατομικά ή συλλογικά (συνεταιρισμοί),
- Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και ειδικότερα όσον αφορά σε άτομα ή ομάδες που αδυνατούν να έχουν πρόσβαση σε εργαλεία χρηματοδοτικά και σε ευκαιρίες,
- Ανάδειξη των τοπικών προϊόντων και της κουλτούρας,
- Ενδυνάμωση των σχέσεων και της εξάρτησης ατόμων σε μια περιοχή (συνεταιρισμός),
- Βελτίωση οικονομικών στοιχείων σε τοπικό αλλά και σε πανελλαδικό επίπεδο (αύξηση κύκλου εργασιών),
- Ροπή προς την αιεφόρο ανάπτυξη, προστασία της φύσης, οικολογία,
- Αύξηση απασχόλησης – μείωση ανεργίας.

Το κενό του κράτους απέναντι σε ομάδες ή άτομα που βιώνουν συνθήκες αποκλεισμού, απόρριψης, αδικίες και δυσλειτουργίες, έρχονται να καλύψουν οι δράσεις ΚΑΛΟ. Ταυτόχρονα, λειτουργούν με γνώμονά τους το συνολικό όφελος και όχι το οικονομικό όφελος (εθελοντισμός). Οι προσπάθειες ΚΑΛΟ τυγχάνουν χρηματοδότησης είτε από ίδια κεφάλαια, είτε από κρατικές – πηγές Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε από πιστωτικούς συνεταιρισμούς (συνεταιριστικές τράπεζες). Η χρηματοδότηση από συνεταιριστικές τράπεζες, έχει άλλη βαρύτητα, λόγω των διαφορετικών όρων που προσφέρουν (σε σχέση με τις εμπορικές τράπεζες) και αυτό ωθεί τις δράσεις ΚΑΛΟ να έχουν μια ομαλή χρηματοδότηση, με ευνοϊκούς όρους και τελικά να μπορούν να επιτύχουν το σκοπό τους.

Μια σημαντική κίνηση από τη συνεταιριστική τράπεζα Καρδίτσας το 2016, ήταν η συμφωνία που υπέγραψε και υλοποίησε με το Ευρωπαϊκό ταμείο

επενδύσεων, με ύψος χαρτοφυλακίου πέντε εκατομμυρίων ευρώ, για την δανειοδότηση 300 μικροδανειοληπτών (γεωργοί, άνεργοι δανειολήπτες, συνεταιρισμοί και επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας) που δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο της πράσινης οικονομίας.

(<https://anemosananeosis.gr/el/%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B5-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%AF%CF%84%CF%83/>)

Επίσης, η ανάπτυξη αποτιμάται μόνο και πλέον μόνο ποσοτικά αλλά κατά κύριο λόγο ποιοτικά, καθώς λαμβάνεται υπόψη και αποτελεί βασικό πυλώνα της ανάπτυξης το περιβάλλον. Στόχος είναι η ισόρροπη επιδίωξη όλων των ανθρώπινων αξιών σε αρμονία με τη φύση, και με την μέριμνα ότι θα πρέπει να παραμείνει ικανή να καλύψει και τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών. Για αυτό τον λόγο όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες (εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, επενδύσεις, τεχνολογική ανάπτυξη) δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιούνται ερήμην του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά κάθε ενέργεια πρέπει να σχεδιάζεται εκ των προτέρων και να πραγματοποιείται με τρόπο συμβατό με αυτή.

4.4

Η αποτίμηση της πορείας των πιστωτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα

Από την απαρχή τους οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί έχουν μια πορεία ανοδική. Αυτή η ανοδική πορεία, επετεύχθη λόγω των γενικότερων οικονομικοπολιτικών καταστάσεων που επικρατούσαν, συγκεκριμένα, από τις αρχές του 20ου αιώνα, που πραγματοποιείται και η επίσημη δημιουργία των πιστωτικών συνεταιρισμών (Ν 602/1915). Η δημιουργία τους αποσκοπούσε στην εξάλειψη τοκογλυφίας και αποτέλεσε μια προσπάθεια ανόρθωσης του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας. Η αποδοχή που έλαβε το εγχείρημα ήταν θετική.

Με την πάροδο του χρόνου και ουσιαστικά μετά από δύο παγκόσμιους πολέμους (1914-1918, 1939-1945), η Ελληνική οικονομία είναι κατεστραμμένη και με το σχέδιο ΜΑΡΣΑΛ γίνεται προσπάθεια ανοικοδόμησης της οικονομίας. Με νέα νομοθετήματα και νέες προσπάθειες οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί υπάρχουν και παραμένουν πυλώνες σταθερότητας στον πρωτογενή τομέα.

Τις δεκαετίες '60 - '70 - '80 υπάρχει μια προσπάθεια ενδυνάμωσης του θεσμού μέσω της κρατικής παρέμβασης και συγκεκριμένα από την Αγροτική τράπεζα της Ελλάδος. Η παρέμβαση αυτή θέτει τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς σε δεύτερο ρόλο και ταυτόχρονα ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας χρηματοδοτείται από την Αγροτική

τράπεζα. Ο ρόλος του σταθεροποιητή της πρωτογενούς οικονομίας λαμβάνει πορεία λανθάνουσα, αφού αρχίζει μια μικροπολιτική προσπάθεια ελέγχου του πρωτογενούς τομέα με κριτήριο την κομματική ταυτότητα. Σύντομα ο θεσμός θα παρουσιάσει μααρασμό αφού θα απαξιωθεί από το σύνολο του κόσμου.

Το 1992-1994 το νέο νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με τους αστικούς συνεταιρισμούς και την συνεταιριστική πίστη, αλλάζει άρδην το σκηνικό. Σημειώνεται μια νέα προσπάθεια, με νόρμες και μεθοδολογία, που έχει σαν βάση της το Ευρωπαϊκό μοντέλο. Η νέα προσπάθεια, θα μετατρέψει τους πιστωτικούς συνεταιρισμούς σε συνεταιριστικές τράπεζες. Η αποδοχή είναι μεγάλη και παρατηρούμε μια προσπάθεια συνολικά της ενδυνάμωσης του πρωτογενούς τομέα. Με την πάροδο του χρόνου, ο πρωτογενής τομέας δέχεται πλήγματα λόγω των αλλαγών που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Ένωση για τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας (ΚΑΠ – κοινή αγροτική πολιτική), παρουσιάζεται μια ύφεση στον τομέα. Στην οικονομική κρίση του 2009, οι συνεταιριστικές τράπεζες, όπως και οι εμπορικές, δοκιμάζονται από τα stress tests. Το αποτέλεσμα είναι οι εμπορικές τράπεζες να αρχίσουν να κάνουν συγχωνεύσεις για την ενδυνάμωσή τους και τελικά να συμπαρασύρουν και τις συνεταιριστικές τράπεζες.

Το οικονομικό στερέωμα, λοιπόν, εν μέσω της οικονομικής κρίσης αναδιοργανώνεται εκ βάθρων και σκοπός είναι οι εύρωστες τράπεζες να έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν κάθε κρίση. Το αποτέλεσμα είναι η συρρίκνωση του τραπεζικού τομέα (μείωση καταστημάτων, μείωση προσωπικού). Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές δημιουργούν νέες τράπεζες και νέα προϊόντα. Ο εκσυγχρονισμός, τελικά, έχει θετικό αλλά και αρνητικό πρόσημο. Οι συνεταιριστικές τράπεζες που είναι θεσμός αλλά και στήριγμα για τις τοπικές οικονομίες αλλά και την συνολική οικονομία της χώρας, παραμένουν πυλώνες σταθερότητας και καινοτομίας (e banking).

4.5

Ποιες ενέργειες (καινοτομίες) θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν, έτσι ώστε οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί να ενισχύσουν στο μέγιστο βαθμό τόσο την τοπική (πρωτογενή τομέα της οικονομίας) όσο και την εθνική οικονομία.

Καινοτομία είναι μια πρωτοποριακή ιδέα, ένα νέο προϊόν, μια νέα υπηρεσία που σαν σκοπό της έχει καλύτερο αποτέλεσμα (ποσοτικό, ποιοτικό, οικονομικό) σε σχέση με κάτι υπάρχον. Στην τραπεζική, πολλά νέα προϊόντα έχουν εμφανιστεί τον τελευταίο καιρό που σαν σκοπό τους έχουν την καλύτερη εξυπηρέτηση του πελάτη. Βέβαια, λόγω της οικονομικής κατάστασης, πολλά τραπεζικά προϊόντα υπόκεινται σε αυστηρούς περιορισμούς και όρους χορήγησης. Αυτό δυσκολεύει την έγκριση των τραπεζικών προϊόντων και ταυτόχρονα δεν βοηθάει την οικονομία συνολικά.

Η οικονομία δέχεται πολλά πλήγματα και η οικονομική δυσπραγία και τα ταμειακά διαθέσιμα μειώνονται σε σημείο πολλές επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν ταμειακές

δυσκολίες και αδυναμία κάλυψης των υποχρεώσεών τους. Στην κατάσταση αυτή, οι τράπεζες δε δίνουν εύκολα δάνεια ή χρεώνουν υψηλούς τόκους.

Οι συνεταιριστικές τράπεζες που ναι μεν υπόκεινται στον έλεγχο της Κεντρικής Τράπεζας, πλην όμως διαφοροποιημένες στο στυλ διοίκησης και λειτουργίας δημιουργούν νέα χρηματοδοτικά πακέτα και υπηρεσίες. Η κίνηση αυτή τις καθιστά για μια ακόμη φορά εφάμιλλες των εμπορικών και πυλώνες σταθερότητας.

Τα καινοτόμα προϊόντα τους είναι αποτέλεσμα προσαρμογής στις ανάγκες των ατόμων ή των συνεταιρισμών που χρηματοδοτούν. Τα προγράμματά τους είναι ευέλικτα και προσαρμοσμένα σε εξειδικευμένες απαιτήσεις των πελατών. Για να διασφαλίσουν τα χρήματά τους οι συνεταιριστικές τράπεζες προσπαθούν να εξασφαλίσουν τους πελάτες τους και δεν τους "πνίγουν" με εξαντλητικούς όρους.

Καινοτόμα προγράμματα και ενέργειες είναι:

- Δυνατότητα μεγάλης διάρκειας δανειοδότησης και αποπληρωμή μικρής δόσης,
- Μεγάλη περίοδος χάριτος – προσαρμοσμένη στις ανάγκες του πελάτη,
- Ευέλικτα προγράμματα – χωρίς ποινή προεξόφλησης (μερική, ολική),
- Τροποποίηση προγραμμάτων και κατά τη διάρκεια του δανείου ή σύναψη νέου,
- Προσωπική εξυπηρέτηση από σύμβουλο της τράπεζας,
- Ειδικά αποταμειωτικά προγράμματα για αγρότες,
- Ολοκληρωμένο σύστημα ηλεκτρονικής τραπεζικής.

Η μεγαλύτερη καινοτομία είναι η ατομική εξυπηρέτηση και η κάλυψη των αναγκών ατομικά – σε αντιδιαστολή με μια εμπορική τράπεζα που όλοι οι πελάτες κρίνονται συλλογικά και τα πακέτα είναι ενιαία για όλους. Δηλαδή, η διαφοροποίηση αυτή και το σύνολο των παροχών είναι η καινοτομία που διαφοροποιεί μια συνεταιριστική τράπεζα από μια εμπορική.

Επιπλέον, το κλείσιμο πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα οδήγησε ένα σχετικά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού στην επαρχία με σκοπό την αγροτική επιχειρηματικότητα ή την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο τομέα του τουρισμού καθιστούν τις συνεταιριστικές τράπεζες κοινοτικής μια σημαντική παράμετρο του έργου για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Τέλος, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα μπορούν να παρέχουν πίστωση, να προωθούν πληρωμές και να προσφέρουν δυνατότητες αποταμίευσης σε κοινότητες που δεν εξυπηρετούνται από τις μεγάλες εμπορικές ελληνικές τράπεζες.

4.6

Με την τρέχουσα οικονομική κατάσταση της Ελλάδας (οικονομική κρίση – πανδημία), μπορούν να είναι πυλώνες ανάπτυξης και προόδου οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί στο σύνολο της Ελληνικής οικονομίας;

Το τραπεζικό σύστημα σε μια οικονομία είναι ο κινητήριος μοχλός της οικονομίας. Μέσω αυτού, πραγματοποιούνται οι βασικές οικονομικές δραστηριότητες και μέσω αυτού γίνονται οι επενδύσεις, ιδιωτικές η κρατικές. Επίσης, το τραπεζικό σύστημα είναι ο εγγυητής μιας επένδυσης και ο χρηματοδότης της. Οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι τμήμα αυτού του στερεώματος. Αν το στερέωμα καταρρεύσει καταρρέει ολόκληρη η οικονομία. Το τραπεζικό σύστημα έχει προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες, ώστε να είναι ικανό και ισχυρό σε κάθε κλυδωνισμό. Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί έχουν υιοθετήσει όλες εκείνες τις δράσεις και έχουν αναπροσαρμόσει τις τεχνικές τους και τη δυναμική τους, ώστε να είναι ικανές να αντεπεξέλθουν στο έργο τους, να στηρίζουν δηλαδή την οικονομία της χώρας.

Οι ενέργειες τους ωθούν την τοπική οικονομία σε άνθηση και συμπαρασύρουν την Εθνική οικονομία να σημειώνει θετικό πρόσημο. Η ενασχόληση τους ακόμα και με μικροεπενδυτές τονώνουν ατομικά και ύστερα συλλογικά την οικονομία της χώρας. Επίσης, το συνολικό έργο μείωσης ανεργίας, ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας, αξιοποίηση φυσικών πόρων (λελογισμένη) είναι ενέργειες σταθεροποίησης και επενδυτικής ανόδου μιας περιοχής ή μιας κοινωνίας. Η ταυτόχρονη αύξηση του βιοτικού επιπέδου σε συνδυασμό με την οικονομική ευρωστία είναι το εφελτήριο για μια γενικότερη οικονομική βελτίωση.

Επίσης, σημαντικός παράγοντας είναι η σταθερότητα. Δηλαδή, η ασφάλεια που παρέχεται σε κάθε επενδυτή όταν αυτός γνωρίζει πως υπάρχει πηγή χρηματοδότησης και μπορεί να ολοκληρώσει την επένδυσή του. Ταυτόχρονα, σε εποχές με έντονες διακυμάνσεις όπως η τρέχουσα, αναδύονται πολλές μορφές ευκαιριών. Αυτές οι ευκαιρίες χρειάζονται κεφάλαια για την υλοποίησή τους. Ένας μικροεπενδυτής δε θα μπορούσε χωρίς τα απαραίτητα κεφάλαια να προβεί στην υλοποίησή τους. Με ευνοϊκούς όρους και με ευέλικτα προγράμματα οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί βοηθούν στην υλοποίησή τους.

Άλλη μια σημαντική κίνηση των συνεταιριστικών τραπεζών και ειδικότερα της Παγκρήτιας είναι ή η δυνατότητα σε Κρητικές εξαγωγικές επιχειρήσεις (αγροτικά και βιομηχανικά προϊόντα), να έχουν πρόσβαση σε πηγές χαμηλότερου χρηματοδοτικού κόστους και αμεσότερη ρευστότητα για κεφάλαια κίνησης. Ταυτόχρονα, ένα νέο επενδυτικό πρόγραμμα υπόσχεται την επιδότηση τιμολογίου σε ποσοστό 80% και ανάλογα το ξένο πιστωτικό ίδρυμα αποπληρωμή εντός τεσσάρων μηνών.

(<https://www.pancretabank.gr/business/xrhmatodothseis-pros-epixeirhseis>)

Συμπερασματικά, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί από τη γέννηση τους μέχρι σήμερα, είναι πυλώνες ανάπτυξης στην οικονομία. Καλύπτουν το κενό των εμπορικών τραπεζών επάξια και τονώνουν την τοπική και κατ' επέκταση και την Εθνική οικονομία.

5. Συμπεράσματα

Η εξέλιξη των αστικών και αγροτικών συνεταιρισμών από την δημιουργία τους, σε πιστωτικούς συνεταιρισμούς το 1915, ήταν η απαρχή μιας νέας προσπάθειας από το Ελληνικό κράτος, που νομοθετήθηκε με τον Ν 602/1915. Η προσπάθεια να απαλλαγούν οι αγρότες και η κοινωνία από την τοκογλυφία και να υλοποιηθεί μια αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής με δάνεια που θα τόνωναν τους αγρότες και θα ανέπτυσαν την αγροτική πίστη υπήρξε η απαρχή της ίδρυσης πιστωτικών συνεταιρισμών.

Το 1929 ιδρύεται η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας. Η πρώτη κρατική προσπάθεια για άσκηση αγροτικής πίστης, άμεση χρηματοδότηση των αγροτών και των συνεταιρισμών, με σκοπό την ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής σε όλη την Ελληνική επικράτεια και ταυτόχρονη άσκηση αγροτικής πολιτικής από το κράτος. Η μετέπειτα εξέλιξη των πιστωτικών συνεταιρισμών πραγματοποιείται το 1994 που ο θεσμός των συνεταιριστικών τραπεζών εισάγεται στην Ελλάδα, σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο του 1992 περί αστικών συνεταιρισμών.

Πολλοί αγροτικοί συνεταιρισμοί σε τοπικό επίπεδο ανά την Ελλάδα ιδρύουν πιστωτικούς συνεταιρισμούς (συνεταιριστικές τράπεζες) με σκοπό την τόνωση της τοπικής αγροτικής οικονομίας και εν γένει του πρώτου τομέα της οικονομίας. Χαρακτηρίζονται σαν εγχειρήματα ΚΑΛΟ, αφού η διοίκηση τους ξεφεύγει από τα στενά πλαίσια μιας εμπορικής τράπεζας και στηρίζουν την τοπική οικονομία σε όλα τα επίπεδα, ακόμα και του μικροπαραγωγού.

Η πορεία των πιστωτικών συνεταιρισμών από τη γέννηση τους μέχρι σήμερα, έχει μια πορεία ανοδική. Η αυξητική πορεία σαν συνεταιριστικές τράπεζες, ο αριθμός των καταστημάτων και ο κύκλος εργασιών τους προδίδει μια γενικότερη αποδοχή και ταυτόχρονα τους αναδεικνύει σε βασικούς πυλώνες της οικονομίας. Η τοπική τους δράση τονώνει την τοπική οικονομία αλλά ταυτόχρονα επιφέρει πολλά οφέλη. Μείωση της ανεργίας, αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, βελτίωση βιοτικού επιπέδου, αύξηση εσόδων στο κράτος από φόρους και ενίσχυση ασφαλιστικών ταμείων από εισφορές. Το σημαντικότερο απ όλα τα οφέλη είναι ο αγρότης, ο πιο μικρός συνεταιρισμός, ακόμα και η πιο μικρή οικονομική μονάδα, ένιωθε ασφαλής. Υπήρχε κάποιος να τους χρηματοδοτήσει με ευνοϊκούς όρους, σύμφωνα με τις ανάγκες τους και με τις δυνατότητες τους. Υπήρξε ελπίδα, και αποτέλεσμα. Ένας μικροπαραγωγός, χωρίς κεφάλαια δεν θα μπορούσε ποτέ να αυξήσει την παραγωγή του και ο δανεισμός του θα τον έριχνε σε τοκογλύφους. Ο θεσμός της συνεταιριστικής τράπεζας, βοήθησε και ταυτόχρονα ώθησε τις τοπικές κοινωνίες να προχωρήσουν βήματα μακριά.

Βέβαια στην Ελλάδα σήμερα δραστηριοποιούνται εννιά συνεταιριστικές τράπεζες και ο κύκλος εργασιών τους δεν ξεπερνά το 1% της αγοράς πιστώσεων ή περίπου 2 δις το Μάρτιο του 2018. Επίσης ο αριθμός των συνεταιριών – μεριδιούχων αγγίζει τις

173.000 μέλη και το απασχολούμενο προσωπικό από τις εννιά συνεταιριστικές τράπεζες είναι εννιακόσια άτομα.

<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=465145dd-daaaf-4a05-859e-0b7b1ee21368>

Αυτό μας δείχνει ότι δεν είναι βασικοί πυλώνες ανάπτυξης και ούτε στηρίζουν το τραπεζικό σύστημα. Είναι πιστωτικοί συνεταιρισμοί μικρής εμβέλειας και δράσης. Τα μεγέθη τους είναι μικρά και δεν μπορούν να επηρεάσουν το οικονομικό στερέωμα. Όμως η συμβολή τους και η αποδοχή τους από τις τοπικές κοινωνίες φαίνονται από τον αριθμό των μελών τους. Βέβαια η δημοσιονομική κρίση των τελευταίων ετών μας έδειξε ισχυρούς κλυδωνισμούς στην αγορά και στο τραπεζικό σύστημα. Οι συνεταιριστικές τράπεζες, σαν μέρος του συνόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας, δέχτηκαν ισχυρές πιέσεις. Αυτές οι πιέσεις επέφεραν κλείσιμο ή τη διακοπή της λειτουργίας τους. Πολλές συγχωνεύτηκαν ή εξαγοράστηκαν. Μια σκέψη ήταν η ένταξη τους στο Ταμείο Χρηματοπιστωτική Σταθερότητας που θα επέφερε κρατική βοήθεια για την υγιή πορεία τους.

Η περιφερειακή ανάπτυξη, είναι πυλώνας που ωθεί την οικονομία σε θετικό πρόσημο. Βέβαια, περιφερειακή ανάπτυξη δεν είναι μόνο έργα υποδομής (λιμάνια, οδικοί άξονες κ.α.) αλλά η γενικότερη ανάπτυξη – πέραν των αστικών αξόνων, σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Οι συνεταιριστικές τράπεζες, συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη και ταυτόχρονα βοηθούν στην άμεση προσαρμογή των τοπικών οικονομιών στις αναπροσαρμογές και επιταγές των χρηματοοικονομικών εξελίξεων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της χρηματοδότησης μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Η ρευστότητα που επιτυγχάνεται μέσω του δανεισμού και τελικά η επένδυση αυτών των κεφαλαίων στην πραγματική οικονομία επιφέρει μόνο θετικά αποτελέσματα. Πολύς, ο λόγος για την ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Δύσκολες οι προδιαγραφές που θέτουν οι εμπορικές τράπεζες. Επίσης, τα επιτόκια χορηγήσεων υψηλά. Εκεί διαδραματίζουν ουσιώδη ρόλο οι συνεταιριστικές τράπεζες. Καλύπτουν το κενό των εμπορικών τραπεζών και τονώνουν την τοπική οικονομία.

Ταυτόχρονα, οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί εκτός από τα άμεσα οικονομικά οφέλη τόσο σε τοπικό αλλά και σε εθνικό επίπεδο, άλλο ένα άμεσο αποτέλεσμα ήταν και η κοινωνική ωφέλεια που προσέφεραν. Συγκεκριμένα, μέσω των δράσεων τους, πέτυχαν την κοινωνική συνοχή των τοπικών κοινωνιών, την ανάδειξη τοπικών προϊόντων και φυσικών ομορφιών, την αειφόρο ανάπτυξη, τη μείωση του αποτυπώματος άνθρακα στο περιβάλλον, την πράσινη ανάπτυξη, τον εναλλακτικό τουρισμό, τις οικολογικές μορφές εκμετάλλευσης και ανάπτυξης προϊόντων. Η συσχέτισή τους με εγχειρήματα ΚΑΛΟ, είναι συνεχής και διαφαίνεται σε κάθε έκφανση των δράσεων τους. Η διαφοροποίηση τους με τις εμπορικές τράπεζες, και η μεθοδολογία λειτουργίας τους είναι παράγοντας που διαφοροποιεί και ταυτόχρονα τις καθιστά φορείς ΚΑΛΟ.

Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες, επομένως, μπορούν να επωμιστούν έναν σημαντικό ρόλο για να συντελέσουν στην αναθέρμανση της οικονομίας σε τοπικό επίπεδο, ειδικά στις σύγχρονες δυσχερείς οικονομικές συνθήκες και έχοντας ως βασικό αρχή ότι το τραπεζικό σύστημα οφείλει να καλύπτει τις κοινωνικές ανάγκες. Επίσης, καθίσταται αναγκαία η δημιουργία κατάλληλων χρηματοπιστωτικών προϊόντων για να στηρίξουν τις μορφές της αλληλέγγυας και της συνεταιριστικής οικονομίας, αλλά και των μικρών - μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και των ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων. Η ανασυγκρότηση του τραπεζιτικού συστήματος σε περίοδο οικονομικής κρίσης παρέχει τη δυνατότητα της ρευστότητα στην αγορά και μπορεί να δώσει το έναυσμα της επανεκκίνησης στους αναπτυξιακούς στόχους της ελληνικής οικονομίας. Βεβαίως, για να βρεθεί λύση στην χρηματοδότηση και τη διασφάλιση ρευστότητας, πρέπει να εξετάσουμε γενικότερα και ειδικότερα τα προβλήματα των συνεταιριστικών τραπεζών στο πλαίσιο του τραπεζικού συστήματος συνολικά.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αβδελίδης Σ.Π., Το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα, Έκδοση Παπαζήση, 1986
2. Αβδελίδης Π. (1981). Συνεταιριστικά προβλήματα. Εκδόσεις Λιβάνης
3. Γραμματόπουλος Γ. (1961). Συνεργατισμός στην οικονομική και Λογιστική Εγκυκλοπαίδεια. Αθήνα: Τόμος Θ, σελ. 484
4. Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος, (2017), Η Ελληνική Κοινωνία Πολιτών και η Οικονομική Κρίση, σελ.25, Αθήνα
5. Θέματα Συνεταιρισμών, Έκδοση Οικονομόπουλος Απ., 1983.
6. Θέματα Συνεταιρισμών, Έκδοση Οικονομόπουλος Απ., 1984.
7. Κ. Παπαγεωργίου - Ο. Κλήμη - Καμινάρη – Γ. Αλεξόπουλος, 2008 ΙΣΕΜ, Εκδ. οίκος Αμφιλύκη, Πάτρα, 2014
8. Καβουλάκος Κ.-Ι., (2018), Κράτος, κινήματα και Κ.Α.Ο. στο φορντισμό, (σημειώσεις),
9. Καβουλάκος Κ.-Ι., (2018), *Κράτος και Κ.Α.Ο.* στον μεταφορντισμό, (σημειώσεις),
10. Καζάκος, Π. Οικονομική κρίση και πολιτικό σύστημα: Οι βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες πολιτικές επιπτώσεις της κρίσης και της οικονομικής προσαρμογής. Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας,
11. Καμενίδης, Χ. (2001), «Συνεταιρισμοί. Αρχές-Οικονομική-Πολιτική-Οργάνωση-Ανάπτυξη-Νομοθεσία», Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη ΑΕ..
12. Λάμπρος Κ. (1999). Συνεταιρισμοί και Ανάπτυξη. Τρίτη έκδοση, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα
13. Κλήμης Α.Ν. (1980). Τι είναι και τι δεν είναι ο Συνεργατισμός/Συνεταιρισμός. Ξάνθη, Εκδόσεις Συνεργασία
14. Κλήμης Αρ. , Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, τόμος 2ος, ΠΑΣΕΓΕΣ, 1988.
15. Κλήμης Αρ. , Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, τόμος 3ος, Έκδοση Αριστείδη Κλήμη, 1991.
16. Κλήμης Αρ. , Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, τόμος 4ος, Έκδοση ΣΕΚΑΠ, 1996.
17. Κλήμης Αρ. , Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, τόμος 5ος, Έκδοση ΣΕΚΑΠ, 1999.
18. Μητροσύλη, Μ. (2007) Μελέτη του θεσμικού και νομικού πλαισίου του τομέα της Κοινωνικής - Αλληλέγγυας Οικονομίας, Ε.Κ.Κ.Ε.- Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής, Αναπτυξιακή Σύμπραξη ΕQ Α Κένταυρος
19. Νικολόπουλος Τ. και Καπογιάννης Δ. (2012) Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα
20. Οικονομόπουλος Απ., Κλήμης Αρ., Καμινάρης Α., Το νέο δίκαιο περί Γεωργικών Συνεταιρισμών, Νομική Βιβλιοθήκη Συνεταιρισμών, 1979.
21. Ο.Ο.Σ.Α. (1999), “Κοινωνικές επιχειρήσεις”, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, Γαλλία
22. •Ο.Ο.Σ.Α. (1999), Κοινωνικές επιχειρήσεις, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
23. Παπαγεωργίου, Κ. (2007). «Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και Πρακτική», Β' Έκδοση, Αθήνα: Εκδ. Σταμούλης.

24. Παπαγεωργίου, Κ. (2015). «100 χρόνια από την ψήφιση του νόμου 602/1914» Κοινωνική Οικονομία, Τεύχος 3, (Ιαν – Μάρ, 2015) <http://isem-journal.blogspot.gr/2015/01/100-6021914.html>
25. Πατρώνης Β., Σημειώσεις μαθήματος Ελληνική Οικονομία, Μεσολόγγι, 1995.
26. Σκαμνάκης, Χ. Welfare marginalization of immigrant population and social protection mechanisms. *Social Cohesion and Development*,
27. Τσαμουργκέλης Ι. «Σημείωμα για το Ρόλο των Συνεταιριστικών Τραπεζών»
28. Χαραλάμπους Κ., Ελληνικό Συνεταιριστικό Κίνημα, Εκδόσεις Γόρδιος, 1993
29. Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ. (2002), Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής οικονομίας, Αθήνα: Σάκκουλα
30. Brown J. (2003), “Defining social enterprise”, University of Bristol, United
31. Galera, G. and C. Borzaga (2009), “Social enterprise: An international overview of its conceptual evolution and legal implementation”, *Social Enterprise Journal*, Vol. 5, No. 3, pp. 210 – 228
32. Heiko Hesse and Martin Čihák “Cooperative Banks and Financial Stability” ,(2006)
33. Hettlage R. (1977). *Genossenschaftstheorie und Partizipationsdiskussion*. Campus Verlag, Frankfurt, pp. 348
34. Iliopoulos, C. (2000). “The evolution of the Greek cooperative law: from the first to the last order of economizing”, paper presented at the Fourth Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics, 22–24 September, Tübingen, Germany
35. J. Defourny (2014) *From third sector to social enterprise: A European research trajectory*, University of Liège
36. Joachim Hirsch, 1993, *Μεταφορντισμός & κοινωνική μορφή* σελ.44, Αθήνα
37. Lambropoulou – Dimitriadou 1995, *Critical approach to Greek Cooperative Legislation*. *Journal of Regional Socio-Economic Issues*, Volume 3, Issue 2, June 2013 *Sineteristiki Poria*, No. 38, pp.98-99
38. Monzon, J. L. and R. Chavez (2008), “The European social economy: Concepts and dimensions of the third sector”, *Annals of Public and Cooperative Economics*, Vol. 79, No. 3–4, pp. 548–77
39. Nyssens M. (2006), “Social enterprise. At the crossroads of market, public policies and civil society”, Routledge, United Kingdom
40. Smallbone D., Evans M., Ekanem Ig., Butters S. (2001), “Researching social enterprise”, Middlesex University, United Kingdom
41. <https://anemosananeosis.gr/el/%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B5-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%AF%CF%84%CF%83/>
42. <http://tv10.gr/%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BD%CE%AD%CE%B1/plousio-to-koinoniko-ergo-tis-synetairistikis-trapezas/>

43. <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tytoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=06cb94bd-1931-45ad-9082-f1e8d5ec6285>
44. <https://www.capital.gr/epixeiriseis/3276610/ekleisan-oi-ekkremitites-me-tis-sunetairistikis-trapezes>
45. <https://www.e-nomothesia.gr/law-news/demosieutheke-phek-nomos-4430-2016.html>
46. <https://www.este.gr/el/synetairistiki-pisti-stin-ellada>
47. <http://www.etean.com.gr/PublicPages/Identity.aspx>
48. <https://ec.europa.eu/eurostat/home?>
49. <http://www.excelixi.org/knowledge-base/entrepreneurship/crowdfunding>
50. <https://www.fortunegreece.com/article/i-kinonikes-epichirisis-stin-ellada-ke-thermokipio-tou-impact-hub/>
51. <https://koinsep.org/tag/%CF%87%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7/>
52. <https://www.localbusiness.gr/programmata-epidotisis-gia-koinsep/>
53. <https://www.mononews.gr/politics/columns-the-politic/pies-ine-i-tris-trapezes-pou-dinoun-ta-megalitera-epitokia-stis-katathesis>
54. <https://www.nbg.gr/el/corporate/long-term-lending/solutions/leasing>
55. <https://www.pancretabank.gr/trapeza/enimerosi-pelaton/epitokia-xorigiseon>
56. <https://www.pancretabank.gr/business/xrhmatodothseis-pros-epixeirhseis>
57. <https://www.piraeusbank.gr/el/idiwtis/epitokia-deltia-timon/lending-rates>
58. Social Activism Αθηνών, Παρατηρώ, Σκέπτομαι, Συμπράττω, Ηλεκτρονική Εφημερίδα Κοινωνικού Ακτιβισμού, Μιχαλόπουλος Φ., Οικονομολόγος M.Sc.:
59. <http://www.socialactivism.gr/index.php/koinonikioikonomia/800-paradeigmata-epityximenon-koinonikon-epixeiriseon>